

Leardenii

**trilogie
de
ALEXANDRU
SEVER**

Moldova, pe la anii 1700

PARTEA I

Bocitoarele

(trei acte)

<https://biblioteca-digitala.ro>

Personajele părții întâi:

ȘERBAN LEORDEANU

SAMOILA

TOMȘA

ION

ZAHEI, sluga de taină

ILISAFTA, femeia Leordealului

HRISANTIA

Slugi, țărani, țigani, bocitoare

Actul I

Conacul Leordenilor. O femeie în negru, imbrobodită țărănește, pășește șovăind prin mijlocul încăperii pustii. Pare să asculte zvonul, din ce în ce mai apropiat, al unei petreceri deșuchlate. Și iată că ușile din fund sar în lături și înăuntru se prăvale, chiuind și țopăind, o hoardă pestriță, de slugi și de țigani, răvășită de beție și amețită de propria ei mișcare. Și, între țigănci, purtat de iureșul destrăbălat : bătrînul Leordeanu, pleșuv, cu cămașa peste nădragi, cu pocalul într-o mină, jucindu-și pintecele. Pină ajunge în dreptul femeii și înțepe-nește. Iar iureșul, supus propriei sale legi, se scurge îndărăt, pe unde a venit, pină dispăre cu totul, de nu mai lasă în urmă-i decît zvonul dintru început, bătrînul și femeia.

LEORDEANU (*nesigur, cu ochiul impi-clit*): Cine naiba mai ești și tu?

HRISANTIA: Nu-ți amintești că ai trimis după mine?

LEORDEANU: Zău, am trimis? Aha, acu' te cunosc... ești Hrisantia, vădana!

HRISANTIA: Ci pot ești ce nevoie mare vrei să-ți împlinești cu mine?

LEORDEANU: N-ai ghicit?... Să-ți spun, dară: în curînd, casei ăsteia îi va trebui o stăpînă.

HRISANTIA: Doar nu pentru asta te vei fi gîndit la mine!

LEORDEANU: Prea bătrînă pielea ce te îmbracă, să-mi pot eu lecui răceala din singe lingă ciolanele tale bătute de crivățul atîtor ierni. Eu de fata ta am nevoie.

HRISANTIA (*tăcere lungă*): Știi bine că-i juruită mezinului tău.

LEORDEANU: Poate careva să se juru-iască unui băiet nevîrstnic, care nici măcar meșteșugul bărbăției încă nu l-a aflat?

HRISANTIA: Și unul și altul, și fata mea și feciorul domniei-tale, mai au timp a îmbătrîni.

LEORDEANU: Or fi avînd... Eu, nu!

HRISANTIA: Și de ce ți-aș da-o, s-o faci țitoare? Nu ți-a fost de ajuns că m-al avut în tinerețe pe mine, acum îți trebuiește și fata mea?

LEORDEANU: Nu țitoare vreau... Nevastă!

HRISANTIA: Două ai îngropat, și a treia încă n-a murit.

LEORDEANU: N-aibi grijă, abia se ține sufletul de ea. De as-vară tot colîndă schiturile, și-și tot poartă leșul de colo-colo, de la o mănăstire la alta, ca să-și mute sărutările de pe un ciolan pe altul al sfințelor moaște, doar-doar s-a îndura careva în ceriuri să bage de seamă o mină de pămînt, și aceea învelită în șapte cirpe. În orișice clipă îmi poate veni vestea săvîrșirii ei.

HRISANTIA: Chiar de se va săvîrși...

De cîte ori se însoară un om într-o viață?

LEORDEANU: De cîte ori îl țin pute-rile.

HRISANTIA: Ai trei feciori, și Dumnezeu știe cîți alții din singele tău mai umblă prin lume cu nume strein. Nu ți-a fi rușine să aduci în casă o stăpînă de vîrsta mezinului tău?

LEORDEANU: Lasă-mi feciorii în pace. Nu de ei este vorba!

HRISANTIA: Decît te-ai gîndi, la anii tăi, să-ți aduci femeie în casă, mai degrabă ai chibzui să-i căpătuiesti pe ei.

LEORDEANU: Pe cine, pe Samoilă? I-a cășunat a se călugări, că altă mireasă decît Biserica nu-i trebuiește, se vede, și nu eu am să-l întorc de pe drumul sfințeniei, că nici nouă, Leordenilor, nu ne-ar strica să avem pe lingă bunul Dumnezeu un sfînt din neamul nostru. Pe cine altul să înșor, pe Tom-șa? L-a fi zamislit mamă-sa cu cine știe ce duh mormt de alean, că degeaba i-am pus ticălosulul sabia în mină, mai nu știe ce să facă cu ea decît s-o tîrîie ca pe o coadă de prisos. Am crezut că, de-l voi înșura, mai pune-voi mina pe cine știe ce pămînturi, dar altă moșie n-a aflat, nevolicnic, decît aceea dintre coapsele muierii. Și tustrei, bărbat, muier și cal, tot din binele meu au mîncat. Pină a dat Dumnezeu de-a strîns-o pe noru-mea de pe pămînt, de mi-a lăsat în seamă numai calul și încălecătorul lui. Cît privește Ion... vezi bine, prea nevîrstnic pentru a se înșura.

HRISANTIA: Și, cu toate acestea, toc-mai feciorului istuia nevîrstnic i-a fost Bogdana făgăduită. Și eu n-o poci tăia în două, ca pe o junincă, și s-o împart între tată și fiu...

LEORDEANU: Ce eu socot să iau, nu împart cu nimeni.

HRISANTIA : Și de n-a vrea dînsa să te ieie ?

LEORDEANU : Destul c-o vreau eu !

HRISANTIA : Și de nu ți-o dau eu ?

LEORDEANU : Dar cine îți cere să dai ?
Eu vreau să ți-o cumpăr !

HRISANTIA : Și de n-oi vrea să ți-o vind ?

LEORDEANU : Să cred, atunci, că vrei să-ți pui ștreangul de gît ?

HRISANTIA : Chiar nu știe domnia-ta de frica nimănu ?

LEORDEANU : Cunoști oare pe cineva în stare să-mi steie împotrivă ? Nici măcar Vodă, citu-i de mare ! Că n-are el asemenea oameni ca mine, care să-i sprijine Scaunul la timp de pace, și să-i deie putere la timp de război. Și-atunci, cine altcineva ?

(În tăcerea care s-a lăsat se aude acum apropiindu-se vuietul petrecăreților.)

HRISANTIA : Am să încerc să mă sfătuiesc.

LEORDEANU : Au așa bogată ești în prieteni ? Cu cine să te sfătui, dară ?

HRISANTIA : Cu cine altul — cînd mama n-are bărbat, nici fata, tată — decît cu Dumnezeu ! ?

(Iese. Iureșul petrecăreților bicisnici năvălește în încăpere, îl cuprinde în vîrtejul său pe Leordeanu, și bătrînul, regăsînd deodată chemarea vrăjîtă a mișcării, se lasă dus. În urma lor, au pătruns în încăpere Samoilă, înalt și uscat, în port călugăresc ; Tomșa, cam amețit, cu ulcica de vin în mină ; și, între ei, Ion, un băietan de vreo șaisprezece ani, cam spărios și neliniștit.)

SAMOILĂ (cu o mină ocrotitoare pe umerii băiatului) : Ați văzut ?... Fiară cea păroasă, răsfiartă în balele și sudoarea ei !

TOMȘA (cu un zîmbet obosit) : Atît ți-ar trebui, să te audă tatăl nostru cel de toate zilele !

SAMOILĂ : Auziți ?... Bețivănia și curvășlicul au gura mare ! Că, ce spurcă ochiul, spurcă și gura.

TOMȘA : Of, ce neîndurător mai ești !

SAMOILĂ : Simțiți ?... Pute a leș dospit sub dușumele.

TOMȘA : Asta, cam așa-i... Cam pute !

SAMOILĂ : Și lemnul pute aici ! Și preșul de sub picioare ! Și piatra ! Și zidul ! Pretutîndeni, în casa asta, s-a încuibat stricăciunea, și numai focul are să curețe locul.

TOMȘA : Numai nu cumva flacăra să ne curețe și pe noi, odată cu toată viermăraia.

ION (mîhnit) : De cînd a plecat mama, tot așa o duce.

SAMOILĂ : Așa a dus-o de cînd îl știu.

Dar niciodată cu atîta nerușinare. Poate a da Dumnezeu s-o însănoșască pe sfînta noastră mamă și s-o întoarcă între noi, că alt temei izbăvitor n-are casa asta.

TOMȘA : Mai bun n-are să-l facă cucernicia mamei noastre, că nici un sfînt n-ar putea să îndrepte într-o zi, ce diavolul a stricat o viață întregă.

SAMOILĂ : Dar poate va izbîndi a pune botniță măscărilor, și un frîu, balamucului.

ION (atent) : Parcă s-apropie iar !

TOMȘA : Ți-e frică ?

SAMOILĂ : De mi-ar îngădui legămîntul, o sabie aș lua în mină, cu făgăduieli de moarte să întimpin scirbavnica înfățișare a smintelii și a stricăciunii !

TOMȘA : Pină vei deprinde, frate, meșteșugul sabiei, să ne tragem oleacă din calea zăluzilor, că nimeni nu aține, cu mina goală, calea ciinilor turbați ! ^

(Dar e prea tirziu. Hoarda inecă tot locul, cuprînzîndu-i pe cei trei frați, ca într-o strînsoare fără de ieșire. Pină ce Leordeanu, tot Țopăind cu pocalul în mină, ajunge sub ochii lor.)

LEORDEANU (înțepenit deodată, cu un gest caracteristic de surpriză) : Ptiu, Satana cu trei capete ! Aici v-ați nimerit ? (Azvîrlînd pocalul, cu un gest desfrînat, de eliberare. Huietul și mișcarea conțenesc deodată.) Iată, îi vedeți ? Feciorii mei, moștenitorii mei, cei trei ucigași pe care mi i-a născut cucernica mea llisafță ! Pe care din voi v-a tocmît ladul să-mi fie ucigașul ? (Lui Samoilă.) Vorbește, Satana ! Ce-ți pironеști pe mine ochiul tău de basilic ?

SAMOILĂ : De este Satana între noi, atunci stau și mă întreb : pe ochiul meu privește, ori pe gura ta își scuipă blasfemul ?

LEORDEANU (către Tomșa) : Și tu, fecior risipitor ce-mi ești, de cînd mi te-ai întors ?

TOMȘA : De cînd băgai de seamă că tot mai ieftin, ovăzul din ieslea părintească, decît finul din grajd strein.

LEORDEANU : Și de ce-mi rinjești cu atîta nerușinare ?

TOMȘA : Cum altfel aș cînsti părinteasca arătare a domniei-tale, decît înfățișîndu-ți steagul meu de zile mari ?

LEORDEANU (lui Ion) : Și tu, Prîsleo, tu te-ai innădit cu ei ?

SAMOILĂ : Nu otrăvi copilul cu bănuieli păscute în stricăciunea ta !

LEORDEANU : Pare-mi-se mie, ori cutezați voi să mă înfrunțați ?

TOMȘA : Ferească Dumnezeu !

- LEORDEANU : Pe mine, Șerban Leordeanu ! ?
- SAMOILĂ : Numele nu-i destul să-l faci pe om.
- LEORDEANU : Pe mine, tatăl vostru ?
- SAMOILĂ : Mai presus de tatăl nostru, este Dumnezeu-Tatăl.
- LEORDEANU : Pe el ți-i bizuința cea mare ?
- SAMOILĂ : N-ar fi drept să mă bizui pe El, înainte de a mă bizui pe mine.
- LEORDEANU : De aceea ți-ai luat de pavază un prunc fără de tuleie ?
- SAMOILĂ : Nu-mi fac pavază dintr-un copil. Il ocrotesc.
- LEORDEANU : Cu rasa-ți călugărească ?
- SAMOILĂ : Îi tot atît de tare ca o platoșă de fier.
- LEORDEANU : Și de cine ți-ai găsit tu să-l ocrotești, de părintele lui ?
- SAMOILĂ : De fiara cea împăroșată, ce și-a făcut vizuină în inima ta.
- LEORDEANU : Fiara asta i-a dat viață !
- SAMOILĂ : N-ai dat decît doar ce ți-a fost imprumutat.
- TCMȘA : Așa-i, din buzunarul lui Dumnezeu dăm cu toții !
- LEORDEANU (*lui Samoilă*) : Dar crezi tu că-i poți da mai mult decît mine ? Crezi că e destul, pe lume, a desluși taina buchilor și a ține șirul posturilor negre ?
- SAMOILĂ : Ce nu-l pot eu învăța, îl va învăța mai departe Cartea.
- LEORDEANU : Așa, cartea ? ! Strașnic dascăl ! Ei, iacătă, eu am avut parte de altă învățătură. Nu cartea mi-a fost dascăl, ci Dușmanul și Moartea. L-am văzut pe tata înjunghiet de tatarî, pe buinică-meu, tîrît de barbă prin glod, pe maică-mea, rușinată de păgîni în șanțul ogrăzii, și surioarele mi le-am văzut minate în funii. Și n-aveam decît zece ani ! La treisprezece, mi-am omorît primul turc, tăindu-i beregata cu ce cuțit se nimerise a beli porcul. Și, de-atunci, cu mîna asta, am sporit un cimitir întreg.
- SAMOILĂ : Și, de asta îți pare rău, că n-a învățat încă, această odraslă a ta, a spori cimitirele pe care, oricum, le sporește, fără a mai întreba pe nimeni, moartea cea neiertătoare ?
- LEORDEANU : Făcui rău că mi-am omorît dușmanul ?
- SAMOILĂ : Dar nici nu poți trăi toată viața după legea războiului, nici a te purta nu poți de parcă lumea toată ar fi plină de tatarî !
- LEORDEANU : Iacă, eu așa am trăit, și nu-mi pare a fi trăit mai rău ca altul. Șaptezeci de ani am mîncat și am bătut...
- SAMOILĂ : Și, din atîtea bucate cîte ai îngropat în tine, cu numai atîta carne ai rămas pe os, cîtă poți purta pe picioare.
- LEORDEANU : Am avut două neveste... SAMOILĂ : Pentru că n-ai fost vrednic a păstra în viață nici una. Și, acum te grăbești a căta o groapă și pentru a de-a treia, mama noastră.
- LEORDEANU : Am prăpădit cinci feciori... Cinci !
- SAMOILĂ : Că i-ai risipit prin lume ca pe niște galbeni prea ușor cîștigați ! Doar trei ți-am rămas. Și nici aceștia, din mila ta ! Și toți îți prisosim !
- LEORDEANU : Am agonisit moșii...
- SAMOILĂ : Și nu-ți va trebui mai mult de-o palmă de pămînt ca să te îngropi.
- LEORDEANU : N-am întîlnit om pe lume, cît de sărac, nici muiere, cît de pocită, de la care să nu fi găsit cite ceva de luat. Și acum vii tu, Samoilă, ce n-ai ieșit din strîmtoarea chiliei decît pentru a intra la înghesuiala bucoavnelor, și vrei să mă înveți pe mine ce-i aceea a trăi, și ce-i aceea viață ?
- SAMOILĂ : Pentru cine nu știe de nici o lege, viața nu-i decît vîrtej fără de noimă, traiul tot — o bălăcăreală în apă nestatornică, și omul — batjocura tuturor împrejurărilor, o răscruce în bătaia tuturor vînturilor !
- LEORDEANU : Altă lege decît aceea a bunului meu plac n-am avut, și nici că-mi trebuiește alta.
- SAMOILĂ : Și, de-ar fi bunul meu plac să-ți ieu zilele ?
- LEORDEANU : Dacă poți, ja-mi-le !... Sabie ai ? Dați-mi o sabie ! O sabie vreau ! (*Cineva îi pune în mînă o sabie.*) Iată-ți sabia ! De ce n-o iei ? De ce nu lovești ?
- SAMOILĂ : Haina nu-mi îngăduie a pune mîna pe sabie.
- LEORDEANU : Dar îți îngăduie, fătar-nicule, să pui sabia în mîna altora ! (*Lui Tomșa.*) Poate ești mai vrednic tu ? ! (*Îi întinde sabia.*) Ține-o ! Ori te temi că, de grea ce este, îți va cădea din mînă ?
- TOMȘA (*o ia leneș, îi încearcă tăișul pe buricul degetului mare*) : Ageră sabie ! (*Înapoiindu-i-o cu un zîmbet.*) Dar, știi, nu-mi place să omor cu sabie de împrumut.
- LEORDEANU (*acru*) : Zău, nu-ți place ? !
- TOMȘA : Și, apoi, de ce m-aș osteni, cînd la spatele tău pîndește un uci-gaș ?
- LEORDEANU (*răsucindu-se brusc*) : Cine ?
- TOMȘA : Nu-l căta, că de văzut tot n-ai să-l vezi ! Și, cînd ai să-l vezi, ai să fii gata mort.
- LEORDEANU (*posomorit*) : Și, eu te întreb : care e uci-gașul acela ?
- TOMȘA (*mereu zîbind*) : Care altul, decît acela fără de greș, și fără de simbrie ?

LEORDEANU : Aha, Moartea! ? La ea
ți-e gîndul ? (*Îndîrjit.*) Pînă la o sută
de ani am să trăiesc. Pe toți am să
vă îngrop !... O sută !

TOMȘA : O sută... nu-i chiar așa mult.
Voi avea atunci vreo cincizeci de ani.
N-oi fi chiar atît de bătrîn sã nu mă
mai poci bucura de galbenii tăi și de
pămînturile tale. Atunci, de ce sã te
omor ? Vrei sã mai mînci cîtiva
ani ? Sã-ți fie de bine ! Un deget de
slănină mai mult pe inima ta îmi mai
scurtează așteptarea ! Vrei sã mai bei
o vadră de vin ? Bea, taică, de ce sã
te oropesc eu de pocalul tău de vin,
cînd fiștecare picătură îți inecă o zi
din viață ? Vrei muieri în patul tău ?
Facă-ți-se placul ! Numai, vezi, tot că-
lărînd pe deșelatele, sã nu te omoare
iapa de sub tine. Dupã cum vezi,
nu-mi trebuiește nimic alta, decît răb-
dare. Slavă Domnului, darul ăsta nu-mi
lipsește. Am s-ăștept !

LEORDEANU : Mișel ce-mi ești ! De v-ar
fi curajul cît mișelia, mort aș fi fost
de mult. (*Lui Ion.*) Dar tu ?... Tu, me-
zinul tatii, ce spui, mă omori, sau ba ?
(*Îi întinde sabia.*) Ia-o ! Ia !... (*Te-
mător și stingaci, băiatul la sabia.*)
N-o poți ține ?... O ții ? (*Răsucindu-se
brusc, cu un răcnet de războt, și ară-
tîndu-i frații.*) Sări pe ei ! Omoară-i !
Omoară-i, îți zic ! Hăcuiește-i ! Pe
amîndoi !

ION (*palid*) : De ce ?

LEORDEANU (*cu un fel de dezamăgire,
îngîinîndu-l*) : „De ce ?”... Auzitu-l-ați ?
„De ce ?” (*Risete deșuchiate.*) Prostule !
De-i omori pe ei, rămîi singurul
pe moștenirea mea. De mă omori pe
mine, rămîi cu doi mosafiri la împăr-
țeață.

ION (*azvîrlînd sabia*) : Dar nu vreau sã
omor pe nimeni.

SAMOILĂ : Gura copiilor adevăr gră-
iește : de aceea a întreat el „de ce ?”,
pentru că măcar atîta a învățat, că
nici o faptă nu se îndreptățește în
afara Legii.

LEORDEANU (*disprețuitor*) : Lege ? !
Care lege ? Numai eu știu cît de ne-
volnică e legea pe care n-o sprijină
sabia.

SAMOILĂ : Numai tu nu pricepi cît de
nevrednică este sabia pe care n-o în-
dreptățește Legea.

LEORDEANU : Și de-i va sta turcul în
față, va întreba „de ce ?”

SAMOILĂ : Va întreba.

LEORDEANU : Atunci, răspunsul tocmai
pe cea lume fi va fi dat sã-l audă.
(*Risete.*) Ei bine, de e dat ca nimeni
sã fie bărbat înainte de a fi copil, e
timpul a pune un capăt copilăriei. Ce
spui, popo, facem din Ion un bărbat ?

SAMOILĂ : Ia seama, nimeni nu-și a-
runcă copilul în apă, înainte de a-l
învăța sã înoate.

LEORDEANU : Ba tocmai asta vreau :
sã-l azvîrl !

SAMOILĂ : De pui o sabie în mina unui
copil, mai sigur este că vei face din
el un gîde, decît vei face din el un
bărbat.

LEORDEANU : Fii liniștit, de sabie nu
e încă vrednic. (*Răcnit, chemîndu-și
figăncile, dar cu un fel de veselie in-
terioară.*) Tițo ! Chiră ! Săftico ! Sprin-
cenatelor ! Jucăuselor ! Împieliațelor !
(*Arătîndu-li-l pe Ion.*) Înghățați-l ! (*Ți-
găncile sar de-l înșfacă.*)

SAMOILĂ (*dă sã se repeadă, dar îl țîn
slugile*) : Ce vrei sã faci ?

LEORDEANU (*rinjit*) : Un bărbat.

SAMOILĂ : Nu-ți pingări feciorul !

LEORDEANU : Cum adică, de-l vor tă-
văli muierile, dupã chipul și înfățișar-
ea jivinei cu două spinări, și-l vor
dăscăli ele ce meșteșug dumnezeiesc ii
trebuiește a odrăslî prunci și a în-
mulți lumea, asta nu i se cade ? Ori
a înmulți lumea este un păcat tot așa
de mare ca a spori cimitirul ?

SAMOILĂ : Și, eu îți zic : nu-ți îmbăloșa
feciorul cu balele iepelor tale nără-
vite.

LEORDEANU : Samoilă... păzește-ți gu-
ra ! De nu vrei sã amuțești de tot !

SAMOILĂ : De voi amuți eu, vor răcni
pietrela din drum.

TOMȘA (*încercînd sã-l potolească*) : Pen-
tru Dumnezeu, mai taci naibii !

LEORDEANU (*răcînd*) : Zahei !

(*Intră Zahei, slugă bătrînă.*)

ZAHEI : Aud, stăpîne.

LEORDEANU : Ia spune-i tu, feciorului
istuia al meu, cine sînt eu ?

ZAHEI : Cine sã fii ? Stăpînul !

LEORDEANU : Și cine te-a învățat că
sînt stăpînul : galbenii mei, pămîntu-
rile mele, ori pumnul ?

ZAHEI : Învățatură am luat de pretu-
tîndeni. Dar mai bun dascâl decît
pumnul n-am aflat.

LEORDEANU (*răcînd*) : Bulibașă !

BULIBAȘA : Aud, stăpîne !

LEORDEANU : Ia spune-i tu, sfințisoru-
lui istuia grăbit a se cuibări în Rai
și a se număra printre sfinți : cine ești
tu, bulibașă ?

BULIBAȘA : Cine sã fiu ? Nimic alta
decît ce-am fost : gidele Domniei.

LEORDEANU : Și te pricepi bine ?

BULIBAȘA : Am mai îmbătrînit, sãra-
cu' de mine, dar sã tai un cap, atîta
mai știu și eu !

LEORDEANU : Ferească Dumnezeu ! Cum altfel ar mai umbla pe două picioare pilduitoarea mea osîndă ?

BULIBAŞA : Să-i scot ochii, dară ?

LEORDEANU : Ferească Dumnezeu ! Cum altfel i-ar mai fi cu putinţă să-şi vadă limba cea bogată în vorbe, hăpăită de ogarii curţii mele ?

ION : Tată...

LEORDEANU : Aha, „tată”... Amintitu-ţi-ai cine sint ? Stai deoparte ! (*Către Samoilă.*) Ei, proroc pentru limba osîndită, grăbeşte-te a proroci cită vreme mai ai în samă niscaiva cuvinte. Hm, ce-mi poţi proroci ? Aha, ghicesc ! Şi a nu vorbi, înseamnă a spune ! Şi ce spune oare Tăcerea ? Că seamănă cu Moartea ? Asta vrei tu să-mi prorocieşti, ce tot omul aşteaptă şi fără de nici o prorocire ? Sau te gîndeşti la Ion ? Te temi că-l vor face prea bărbat ? Te temi că, de cum se va ridica de pe buricul muierilor, are să minuiască prea bine sabia ?... Fii liniştit, Samoilă ! Uite-te la el : slab şi năring, ca şi mamă-sa ! De zece ani be-teagă, de zece ani, în fiecare vară, colindă mănăstirile, să agonisească vreo minune !... Vrei să-ţi spun eu cînd are să fie prislea bărbat ?... Cînd are să umble schiloada pe picioarele ei !

SAMOILĂ (*neclintit*) : Atunci, schiloada va umbla.

LEORDEANU (*stupefiat o clipă, izbucneşte într-un ris sălbatic, şi toată şleapta îi ţine hangul. Dar se posomorăşte deodată, căci are umoarea lesne schimbătoare, şi răcneşte*) : Bulibaşă ! Vasile !... Ia-l ! Du-l ! Taie-l limba ! Scoate-i ochii ! Omorîţi-l în bătaie ! Şi tu, fecior răzvrătit ce-mi eşti, aminteşte-ţi, pînă nu te-or da gata, ce prilej ai scăpat adineaori, cînd ţi-a fost dată sabia la îndemină şi n-ai găsit nici o îndreptăţire s-o infigi în mine !

ION : Tată...

TOMŞA : Staţi ! (*Către taică-su.*) Hm, ce spui, o bătaie nu i-ar fi de ajuns ?

LEORDEANU (*bănuitor*) : O bătaie !?... De la cite bice în sus e bătaia soră cu moartea ?

BULIBAŞA : De la cincizeci.

LEORDEANU : Atunci, o sută să fie !

TOMŞA (*pus pe tocmeală*) : O sută ! ? Cum adică, n-ai decît şaptezeci de ani şi ceri cite un bici pentru fiecare an din cei o sută cîţi ai hotărît să trăieşti ?

LEORDEANU (*concesiv*) : Bine, şaptezeci să fie !

TOMŞA : Şaptezeci ? ! Asta înseamnă a zace juma' de an ! De s-ar găsi carava să împartă cu Samoilă osînda, ar zice că i-s prea multe şi treizeci !

LEORDEANU : Dar vezi tu aici pe cineva aşa milostiv să împartă osînda cu sfîntul martir al Leordenilor ?

(*Risete.*)

TOMŞA : Dacă mai laşi cite ceva din cele şaptezeci de bice, mai că m-aş învoi eu.

LEORDEANU (*bănuitor*) : Adicătelea, de ce tu ?

TOMŞA : Nu i-s frate ? Las-o la treizeci, şi batem palma ! Eu cinşpe, şi Samoilă cinşpe şi avem ce geme două zile.

LEORDEANU (*plictisit*) : Bine, duceţi-i ! La stîlpul cerdacului de dîndos !

BULIBAŞA (*cam stingherit*) : Dar de numărât, cine îi numără ? Că eu is cam năstiutor a număra.

TOMŞA : N-avea grijă, oi număra eu. (*Către taică-su.*) Şi al naibii să fiu de ţi-oi măslui numărătoarea măcar cu un bici !

LEORDEANU : Luaţi-i ! Cei mari, la osînda biciului, al micu', la dăscălia muierilor. Am spus !

ION (*în timp ce Tomşa şi Samoilă sint duşi*) : Tată... (*Ingenunchează.*) Rogu-te ...cruţă-mă, şi nu mă da pe mina ţigăncilor !

LEORDEANU (*posomorit*) : Fraţilor tăi le-am schimbat osînda, ba încă le-am înjumătăţit-o... Dar ţie, cum să-ţi înjumătăţesc prilejul ? Las' că nu mori tu din atita ! Ba încă ai să vii să-mi mulţameşti ! Luaţi-l ! (*Urmărindu-şi tulburat mezinul, în timp ce acesta iese tirit de femei.*) Şi voi, ce staţi ? ...Jucaţi ! (*Incepe jocul, cu o mişcare lentă, nehotărîtă, pînă se încinge nebunia în jurul bătrînului. Atunci, în momentul de virf al virtejului şi huietului, bătrînul înalţă un braţ. Ca sub puterea unui principiu dizolvant, jocul se destramă, epuizat, pînă conţeneşte de tot. Tăcere mare.*) Nu s-aude nimic ? Parcă plînge cineva. Parcă geme. Hm, n-auziţi nimic ?

ZAHEI : Nimic.

LEORDEANU (*un gest plictisit*) : Puteţi să vă duceţi la dracu' ! (*Răsucit brusc.*) Mai sînteţi aici ? Vă omor pe toţi ! (*Argaţii, ţiganii şi lăutarii se risipesc. Bătrînul cearcă vreo două pocale, o ploscă : dar sint goale.*) Fir-ar al dracului, nici un strop de vin nu mai e chip ! (*Pînă dibăceşte o ulciacă plîndă. Abia cînd conţeneşte din băut, bagă de seamă, undeva, în fundul încăperii, pe Ion : schimbat, de nerecunoscut, cu cămaşa zdrenţuită, palid şi crunt.*) Ce mai vrei ?

ION (*cu o silă nesfirşită*) : Mi-e scîrbă ! (*Se întoarce şi iese.*)

Actul al II-lea

Curtea Leordenilor, dinspre fațadă. După-amiază posomorită de toamnă. Fulgere indepărtate, Mulțime de femei în negru.

PRIMA FEMEIE : De ce o fi atîta umbet și freamăt în casa Leordenilor ?

A DOUA FEMEIE : Așa devremior s-a pornit zarva, că pină și noaptea au spăriat-o, de s-a tras în vîgăuna ei. Și, de-alunci, o clipă n-a mai stat ușa !

(*Fulgere și tunete.*)

A TREIA FEMEIE : Hei, Zahei, cine trage să moară în casa asta ?

ZAHEI : Ptiu, blestematelor, de ce să moară ?

PRIMA FEMEIE : Ori s-a primit de la Domnie vreo veste de război ?

ZAHEI : De tatarî, nu știu să fi năvălit. Din tot adevărul, numai atîta pot ști : că azi-noapte s-a primit vești de întoarcerea stăpînei. Și, de cum a intrat vestea în casă, au repezit Leordeanul slugile la treabă, să mai șteargă urmele bețiilor și curvăslîcului.

A DOUA FEMEIE : Va să zică, încă n-a murit stăpînă-ta ! ?

ZAHEI : Nu-i așa lesne a muri. Șapte copii a născut, și de fiecare dată cu primejdie de moarte. Patru s-au prăpădit, și ea încă trăiește. De zece ani, de cînd s-a betegit, tot așteaptă moartea s-o izbăvească, și moartea tot se lasă așteptată. Altminteri cum s-ar mai fi călătorit ea, stăpînă-mea, pe la sfintele mănăstiri, să milogască cuvîoșilor inonahi un cuvînt pe lîngă Dumnezeu ?

A TREIA FEMEIE : Așa am auzit și eu. Și iată, acu', la scăderea toamnei, la căderea frunzelor, se întoarce.

PRIMA FEMEIE : Poate s-a îndura Dumnezeu, și-a cruța-o și anul ăsta.

ZAHEI (*știe el ce știe*) : Are el, Dumnezeu, alte griji decît să încurce treburile Leordeanului.

(*Intră Tomșa și Samoilă.*)

TOMȘA (*peste umăr, către un argat*) : Du caii la grajd' și bușumează-i bine, că s-au ostenit de tot. (*Se repede la trepte, urmat de Samoilă.*)

SAMOILĂ (*către femei*) : De ce oare vă veți fi grămădit voi aici ?

TOMȘA : Lasă-le în pace ! Un vînt le-a adus, un vînt are să le risipească. (*Femeilor.*) Numai, băgați de seamă să nu deie tata peste voi.

(*Frații intră în casă.*)

PRIMA FEMEIE : I-ai văzut ? Al mai uscat e Samoilă, și ăl mai blajin, Tomșa.

A DOUA FEMEIE : E și de-a mirării, zău, de unde au ieșit, dintr-o femeie atît de puțintică, asemenea găligani și mîncăi ! De aceea, se vede, se va fi și impuținat într-atîta, biata femeie, că din viața ei dindu-le viață, mai nimic nu i-a rămas ei.

(*Intră Ion, făcînd pîrtie printre femei, cu pas măsurat, cu capul în piept. Urcă treptele ceardacului și dispăre în casă.*)

A TREIA FEMEIE : Văzutu-l-ați citu-i de mutălău ?

A DOUA FEMEIE : Poate că și de aceea se va fi ales ăst mai mic așa de sfrijit și de sfios, că istuia nu i-a mai putut da, biata maică-sa, decît ce strop de puteri i-au mai rămas de la ospățul celorlalți.

ZAHEI : Nu-i purta tu de grijă ! Pe dedesubt are osul tare al Leordenilor. Și, de i-ai pipăi dinții, mare lucru de n-ai afla printre ei și cîțiva colți de lup. Nu din slăbiciunea maică-si s-a ales el mai jigărit. Îl muncesc gîndurile ca pe nealtul, că tocmai lui i s-a întimplat să bage de seamă că de are omul cap, de bună seamă, trebuie și capul să slujească la ceva. Și, așa îl muncește gîndul, că umblă tot cu ochi împicliți, și de-l întrebî nu te aude, și de te aude îți răspunde ca de pe celălalt mal al Bahluiului, și de-i pui dimineața un blid dînalte, într-atît uită de drumul gurli că i se înserează în blid, peste mîncare. Hm, la ce s-o fi gîndind el atîta ?

(*Intră un argat.*)

ARGATUL : Loc ! Faceți-mi loc !... Stăpînul e acasă ?

ZAHEI : Știu eu ? ! Cui nu i-s mințile pe-acasă, e întotdeauna prin străină-tăți.

ARGATUL : Du-te de-l vestește că stăpîna-i pe-aproape.

ZAHEI : „Pe-aproape” încă nu înseamnă „aici”. Și, cît nu-i aici, e ca și cum nici n-ar fi. Și, dacă nu este, la ce bun să-l supăr ?

(*Iese din casă bătrînul Leordeanu, mătăhălos, încotoșmănat ostășește. Mișcare de recul în mulțime.*)

LEORDEANU : Au sosit vești ?

ARGATUL : Sosit, stăpîne. În urma mea se apropie prea-cucer-nica Ilisafta, stăpîna noastră. Eu numai am luat-o înainte, să-ți dau de stare.

LEORDEANU (*posomorît*) : Ați avut călătorie bună ?

ARGATUL : Bună a fost că am ajuns cu bine. Altminteri, necazurile nu ne-au lipsit. De cum am ieșit pe poarta schitului, s-a posomorît cerul și ne-au întîmpinat vîntul. „Să ne întorcem — am zis. Nu-i semn bun.” Dar cucernica Ilisafta nu s-a învoit. „Asta nu se poate — a spus ea. Sint așteptată.”

LEORDEANU (*îngîndurat*) : Cine o fi așteptînd-o ?

ARGATUL : Și-am pornit mai departe, cu furtuna la spate. Într-un loc se rupse podul peste Bistrița. „Acum ce ne facem, stăpînă ?” „Să trecem — a șoptit ea. Sint așteptată !” Am innădit capetele podului cu ce bușteni am tăiat la rezeală, și uite așa, cu chiu, cu vai, am trecut și apa. Și iar am mers cit am mers... Pînă ce, către asfințit, ne-au ieșit în cale niște tilhari. „Ehei, ne-au strigat ei, dar vamă nu ne dați ?” „De vi-s de trebuință blestemele mele, veniți și le luați ! — le-a spus stăpîna noastră. Numai nu mă țineți locului, că sint așteptată.”

LEORDEANU (*îngîndurat*) : Cine va fi așteptînd-o ?

ARGATUL : Și tilharii, cit erau ei de tilhari, s-au temut de făgăduiala blestemului și ne-au învoit pe mai departe, ba încă ne-au petrecut toată noaptea, pînă către zori, prin pădurea cea întunecată, nu care cumva să ne pălească alte cete. Și, iacătă așa, a dat Dumnezeu și-am ajuns.

LEORDEANU (*înșfăcîndu-l de piept și trîgîndu-l sub amenințarea gurii sale, îi șoptește*) : Tot beteagă ?

ARGATUL (*încet*) : Cit se vede, tot beteagă. Dar numai ea se știe pe ea.

AL DOILEA ARGAT (*intrînd*) : Loc ! Loc pentru stăpîna !

(*Intră un alai de slugi, cu o targă pe patru picioare scurte, purtată de patru bărbați. Bătrînul coboară cele trei trepte. În spatele lui ies din casă cei trei feciori.*)

LEORDEANU : Încetîșor... cu băgare de seamă. Ce-i, mamă, vrei să spui ceva ?

ILISAFTA : Lăsați-mă jos ! (*Slugile lasă targa jos, și Ilisafta, sprijinită, se ridică în capul oaselor.*) Că așa a spus sfîntul schimnic : „La pragul casei tale să te ridici, și pe picioarele tale să umbli.”

LEORDEANU : Dar ai să poți tu sta în picioare ?

ILISAFTA : Dacă Dumnezeu îmi va întinde un singur deget, nici jo cîrjă

nu-mi va fi de trebuință. (*Palidă și străvezie, se ridică încet ; se clatină ca o trestie bătută de vînt, dar rămîne în picioare.*) Iată-mă la casa mea și între copiii mei. (*Pășește încet, parcă ar verifica o minune ; va urca cele trei trepte, treaptă cu treaptă, pe fiecare zăbovind, sub privirile evlavioase ale argaților și femeilor, și la fiecare invocînd un alt nume al Cerului.*) În numele Tatălui...

LEORDEANU : Vezi să nu cazii !

ILISAFTA : Și al Fiului...

LEORDEANU : la seama să nu te împiedici !

ILISAFTA : Și al Sfîntului Duh...

LEORDEANU : Ți-e bine ?

ILISAFTA (*pe pragul de sus, iluminată de un suris abia mijit*) : Amin ! (*Tot norodul își face cruce.*) Biruit-au, Domnul, Moartea, și eu cu el. (*Abia acum, scutită parcă de o teamă, își descoperă feciorii. Lui Samoilă, în timp ce el îi sărută dreapta.*) De ce ți-s ochii așa oboșiti și fața așa gălbejită ?

LEORDEANU : L-or fi istovit bucoavnele, că alte ispite diavolești nu l-au cercat.

ILISAFTA (*lui Tomșa*) : Dar spuzeala asta la gura ta, ție din ce ți-a venit ?

TOMȘA (*surizînd*) : Din prea multă vorbă de duh. (*Îi sărută mina.*)

ILISAFTA (*mezinului, abia atingîndu-i obrazul neîmplinit, cu virful unui deget nesigur*) : Și tu ai venit, dragu' mamei ?

ION (*îi sărută mina, blind*) : Vină, mamă, să intrăm în casă, pînă a nu începe furtuna.

ILISAFTA : Dacă a dat Dumnezeu și am ajuns înaintea ei, nici o pală de vînt nu mă va atinge pînă ce nu mă va adăposti zidul casei mele. (*Intră în casă. Feciorii, după ea, apoi slugărima de tot felul.*)

LEORDEANU (*pe treapta de sus a scării, se răsuște deodată către femeile din jur*) : Ci, voi, la ce iarmaroc ați venit ? Ori v-au dat știre lupii cei flămînzi și corbii cei nesătui că se rostuieste cumva un praznic la ușa casei mele ? Nimeni încă n-a murit aici ! (*Femeile murmură și dau să se risipească. Către Zahei.*) Și tu, ce zăbovești la taclale ? Acu' nu-ți mai găsești treabă de făcut ? Iacătă, să-ți spun eu : te fă măgar la turma asta fără de cioban și min-o din ochii mei, pînă nu pui mîna pe ceatlău, de-ți moi toate oasele !

ZAHEI (*morocănos*) : Tot fi bine că mă faci magar la oi, decît un nimica peste nimica.

(*Iese. Și, odată mulțimea risipită, în curte, printre arbori, nu rămîne decît o singură siluetă : Hrisantia, vădana.*)

LEORDEANU : Va să zică, ai venit.

HRISANTIA : Oare n-ai trimis iară după mine ?
LEORDEANU : Așa-i, am trimis. De o femeie bolnavă, numai o femeie poate avea grijă.
HRISANTIA : De ce tot vorbești oamnelor de praznic, și faci zarvă, și im-prăștii spaimă ? De cine îți-i atîta grijă ? De vrei să știi, iacătă, îți spun : de ani de zile nu s-a mai simțit Ili-safta atît de bine ca acum. Că, de unde as-vară s-a lăsat dusă pe targă, de nu se putea mișca, acum a intrat în casă pe picioarele ei.
LEORDEANU : Așa-i, pe picioarele ei a intrat. Dar cine știe pe picioarele cui va ieși ?

De vei ști s-o cruți, se va înzdrăveni și va trăi.
LEORDEANU : Nu de asta te-am che-mat, să mă înveți a mă purta în casa mea. (Scăzut.) Te-ai sfătuit cu Dum-nezeu ?
HRISANTIA : Intrebările mele s-au pus, sfatul lui e pe drum.
LEORDEANU : Și, eu te întreb : îmi dai fata, sau ba ?
HRISANTIA : Femeia ta încă trăiește.
LEORDEANU (răsucit, de-acum, către ușă) : N-aibi tu grijă : are să moară.

(Intră în casă. Fulger lung. Hrisantia își face cruce, urcă treptele și intră în casă.)

Actul al III-lea

Încăpere în conac. O luminare impușinată, pe masă, nu izbuteste a risipi umbrele. Cu capul căzut pe făblia mesei, între brațe, străjuit de carafa cu vin și de luminare, doarme bătrînul Leordeanu. Somn greu, între trăsnete și fulgere. Intră Samoilă, țepăn și uscat cum îl felul, urmat de Tomșa, cu butelca în mină, și se opresc în fața bătrînului.

SAMOILĂ (înțepenit dinaintea mesei, pri-vindu-și tatăl de sus) : N-au putut sfinții ucenici a-l veghea pe Învăță-torul și Mîntuitorul lor în Ghetsimani ; cum ar putea, oare, un biet păcătos, ticăloșit de at'tea patimi, să vegheze în noaptea maicii mele ? Degeaba îi bubea în urechi tunetul Domnului, degeaba îi joacă la obloane fulgerul... Doarme închis în sine, și mai adîncă este bezna dinlăuntru lui decît noap-tea ce-l înconjoară. Ce visuri or fi aburind prin smîrcul ăstui cap ? Asu-dă, ticălosul, și bolborosește. De i-ar putea ieși pe gură gîndurile cele în-negurate de bătută și de somn, și de s-ar înșira aici, pe masă, înaintea mea, la flacăra clătînată a luminării, ca un rînd de buchii din ceaslovul meu, oare ce povești cumplite mi-ar fi dat a ceti ? Și, de s-ar întrupa aceste gînduri, și și-ar căta ele un chip și o în-fățișare, ce fel de fiară s-ar arăta ? O fiară cum n-a visat-o nici o Apo-calipsă, și n-ar răbda-o nici un ochi omenesc, fără de primejdia orbirii și a morții. Blestemată ființă, omul, de atîtea hotare îngrădită, și cu toate a-cestea mereu năzuind a le călca ! De l-ar trăzni acum Domnul, atît ar mai rămîne sub fulgere : un dohot negru și puturos, prelins de pe masă, băl-tînd pe podele.

TOMȘA : Cine a spus că omul ăsta este tatăl meu ? Cine a hotărît cine să fiu și al cui anume ? Singele mă înru-

dește cu el, ori obișnuința ? Numărat laolaltă cu slugile, cu vitele și cu pă-mînturile, ce alta sînt eu, decît bunul unui om care face cu mine ce vrea ? Este stăpînul a toate, și, de apucător ce este, nu se mai îndură să moară ! Și, tot zăbovind el să-și deie duhul, iată-mă întîrziat prin lume : un po-managiu la ușa tatii, un simbriaș acolo unde s-ar fi convenit de mult a fi stăpîn, un strein pripășit în casa unui strein. (Către Samoilă.) Ce zici, ai avea curajul să-l pălești ?

SAMOILĂ : Haina nu-mi îngăduie.

TOMȘA : Dar de țî-ar porunci Dumne-zeu ?

SAMOILĂ : Dumnezeu este supărat pe mine.

TOMȘA : Cum stă el așa, cu capul pe masă și cu gîtul la muchea mesei, de l-aș păli o dată cu sabia la încheie-tura capului cu gîtul, numai bine i-ar rămîne tigva pe masă ! O tigvă ple-șuvă, între carafa de vin și lumîna-rea de seu ! O oală răsturnată din care scurge-s-ar tot vinul vieții...

(Bătrînul tresare ; Samoilă și Tomșa se retrag de-a-ndăratelea, încet, pînă dispar de-a binelea. Intră Hrisantia, ieșind din iatacul Iliasfetei. Se apropie de bătrîn și-l atinge pe umăr.)

HRISANTIA : A trecut de mult miezul nopții. De ce nu te duci să te culci ? N-are nici un rost să veghem amîndoi.

LEORDEANU (incă buimac de somn, privind neliniștit în juru-i) : Ești de mult aici ?

HRISANTIA : Acușica am intrat.

LEORDEANU : Nu era nimeni lângă mine ?

HRISANTIA : Cine să fie ?

LEORDEANU (îngîndurat) : Cine să fie ? Poate, Samoilă... poate, Tomșa. Numai al micu' e cuminte ; de sfios ce este, nu mă supără nici în vis... Auzi ce furtună e afară ? Și a izbucnit de cum a intrat Ilisaftea în casă. Plouă de parcă așa s-ar fi hotărît Dumnezeu, să umple tot locul dintre cer și pământ. Și, așa trăsnește, de zici că biciuiește careva Ploile, ca pe niște iepe nărăvașe, să le miie mai repede, mereu mai repede... Încotro ?... Nu ești obosită ?

HRISANTIA : Sint obișnuită a veghea bolnavi.

LEORDEANU : Poate vrei să te întinzi oleacă și să ațipești ?

HRISANTIA : Veghea de noapte se răscumpără cu somnul de zi.

LEORDEANU : Nu te-a necăjit defel ?

HRISANTIA : Cum m-ar necăji, cînd doar me de cum am culcat-o ?

LEORDEANU : Furtuna n-a speriat-o ?

HRISANTIA : Numai o dată, cînd a trăs-nit drept deasupra casei, a trăsărit din somn, dar cum a dat cu ochii de mine a zîmbit, cum zîmbesc mamele cînd vor să-și liniștească pruncii, de parcă ea ar fi fost mama și eu pruncul cel speriat. Apoi a închis ochii ușurel și a adormit iară. Numai zîmbetul i-a rămas pe față.

LEORDEANU (cu gîndul dus) : Da, zîmbetul.

HRISANTIA : M-am tot uitat la ea cum doarme... Aduce mult cu cea din tinerețile ei. Și, cînd am dezbrăcat-o și am culcat-o, i-am simțit în mină trupul topit, mai mult trup de copil, decît de femeie, de nici n-ai zice că a născut vreodată șapte copii.

LEORDEANU (preocupat) : Dar de ce-o fi zîmbind ?

HRISANTIA : Poate visează la tinerețile ei.

LEORDEANU : Nu, nu către tinerețile ei visează, ci către moartea ei.

HRISANTIA (atentă deodată) : De unde poți ști domnia-ta asta ?

LEORDEANU : Pentru că eu am văzut-o, și ea pe mine.

HRISANTIA : Cînd s-a întîmplat asta ? Ori domnia-ta visează de-a-n picioarele ?

LEORDEANU : De va fi fost vis, atunci numai de rău am visat. Se făcea că intram în iatacul femeii mele... Ușa a scîrțîit în balamale, și-mi amintesc chiar a mă fi mirat cum de n-o mai auzisem niciodată...

HRISANTIA : Și eu unde eram ?

LEORDEANU : Luminarea de pe lacră se stinsese. Feștila de sub icoană abia pilpia. Numai cînd și cînd, cite un fulger lumina odaia... Erai în jilt, lîngă patul Ilisaftei, cu nasul în piept.

HRISANTIA (cu mina la gură) : Doamne ! LEORDEANU : Te dovedise, pesemne, oboseala.

HRISANTIA : Nu se poate.

LEORDEANU : Dormeai. Și numai cît a ținut lumina unui fulger : s-a uitat la mine. Apoi s-a stins și feștila din cătușia icoanei, parcă ar fi suflat careva peste ea. Și am stat în intuneric, și-mi auzeam inima bătînd. „Acuși are să țipe !” — m-am gîndit eu.

HRISANTIA : Dar n-a țipat.

LEORDEANU : Nu, n-a țipat. Și cînd a fulgerat de-a doua oară, am văzut-o iară ; de astă dată, avea ochii închiși. Și, cum stătea ea pe spate, cu fața în sus, cu cocul desfăcut subțire pe umăr, cu miinile de-a lungul trupului, mi s-a nălucit că e moartă. Dar eu știam că n-a murit. Și-mi era, nu cumva să mă împiedic de ceva, și ea să se sperie și să țipe.

HRISANTIA : Dar n-a țipat.

LEORDEANU : Nu, n-a țipat. O vedeam doar cînd și cînd, atît cît îmi îngăduiau fulgerele. M-am apropiat și m-am aplecat să-i aud răsufierea. Dar nu auzeam nimic. Și așteptam fulgerul ce va să vie, s-o lumineze, măcar să văz, de nu pot auzi : răsufliă, au ba ? Și nu mă puteam dumiri. Și-mi era frică : dacă țipă ?

HRISANTIA : Și a țipat ?

LEORDEANU : Nu, n-a țipat. Și mi-am amintit cum ea însăși, de atîtea ori, odinioară, cînd erau copiii mici, se apleca speriată peste leagănul lor, să le deslușească răsufierea. Și mi-am spus : are răsufierea ușoară a unui copil. O clipă numai de i-ar lua careva aerul de la gură, s-ar prăpădi cum i-a prăpădit Dumnezeu-Tatăl pe cei dintîi patru copii ai noștri, din toți cei șapte cîți a odrăslit ea. Ah, ce-a mai răcnit ea atunci ! Și, deslușind sub mina mea un pui de pernă, alunecat de sub căpătiul ei...

HRISANTIA : Asta n-aj putut visa !

LEORDEANU : ...!-am grămădit deodată peste obrazul ei.

HRISANTIA : Doamne, de ce ai făcut asta ?

LEORDEANU : Ca să nu țipe ! Nu înțelegi ? Ori va fi fost de-acu' moartă ? ! Hm, ce crezi ? Beteagă de-atîta vreme, cu inima slabă... poate că murise cine știe de cînd. Asta se întîmplă destul de adesea, nu ? Sau poate că nici măcar n-a murit.

HRISANTIA (neliniștită) : Mă duc să văz !

LEORDEANU : Stai, încă nu te ducе.
Parcă s-a mai întâmplat ceva. Se fă-
cea că vroiam să ies din iatac... Și nu
puteam.

HRISANTIA : De ce nu puteai ?

LEORDEANU : Te trezise un tunet. Ți-ai
făcut o cruce mare și-ai spus : „Při-
zește, Doamne !” Ai băgat de seamă
că e ușa deschisă și ai mormăit iară :
„Ce vîntăraic !” Și-ai închis ușa.

HRISANTIA : Asta așa-i, parcă am în-
chis-o. Dar, atunci, cum de nu te-am
văzut ?

LEORDEANU (o privește fîntă) : Mă tră-
sesem după polog... Te-ai întors la pa-
tul Ilisaftei, i-ai potrivit invelitoarea
sub bărbie, apoi te-ai cuibărit îndă-
răt în jilț și-ai adormit. Am așteptat
cît am așteptat și-am ieșit.

HRISANTIA (hotărîtă) : Trebuie să văz !

LEORDEANU (o reține cu mină tare) :
Dar dacă cumva trăiește ?

HRISANTIA (speriată) : Doamne, asta ai
vrea, s-o omor eu ?

LEORDEANU : Poate chiar vei fi și omo-
rit-o !

HRISANTIA (năucă) : Ticălosule, asta
vrei să spui oamenilor ?

LEORDEANU : Crezi că nu m-ar crede ?

HRISANTIA : De ce s-o fi omorît ?
LEORDEANU : Pentru că ai fost țiu-
toarea mea, și ai vrut să te răz-
buni, ori poate pentru că vei fi plănuit să-
i faci loc fetei tale, în patul meu. Ca să-
mi intri în casă și să mă jefuiești !

(Intră Ion, dar, cum dă cu ochii de ei,
incremenește.)

ION (alb) : A murit mama ?

LEORDEANU : De unde pînă unde ți s-a
năzărit ?

ION (nesigur) : Mi s-a părut că mă
strigă.

LEORDEANU : De unde să te strige ?
Doarme ! Du-te și fă-ți somnul. În-
tr-o noapte ca asta, toată lumea il
visează pe dracu'.

ION (nehotărît) : N-aș putea s-o văd ?

HRISANTIA (cu o privire către bătrîn) :
Intră... Numai, bagă de seamă, să n-o
trezești. A avut o noapte rea, abia a
ațipit.

(Ion deschide ușa iatacului cu băgare
de seamă și intră.)

LEORDEANU (neliniștit) : Ai băgat de
seamă ?

HRISANTIA : Ce ?

LEORDEANU : Ușa... De ce n-a scîrjit
ușa ?

HRISANTIA : Ai văzut cît era de bă-
nuitor ?

LEORDEANU (preocupat) : Acu', ce va
fi văzînd ? De ce zăbovește ? Crezi că
a băgat de seamă ceva ?

HRISANTIA (atentă) : Mi se pare că
vine cineva ! (Intră repede în iatac.
În urma ei apare Zahai, cu un opaiț
în mînă.)

ZAHAI : Bine că dă Dumnezeu și se lu-
minează de ziuă ! Așa furtună, de mult
n-am mai pomenit. Minia lui Dum-
nezeu, nu alta ! Zarvă în cer, zarvă
pe pămînt ! De nu mai știi care pe
care îngînă : cerul blestemă pămîntul,
ori pămîntul hulește cerul ? Acu',
parcă s-ar mai fi potolit. Dar plouă
de parcă s-ar fi pornit toți morții, de
la începutul lumii, să înece pămîntul
în lacrimi.

LEORDEANU : Ia taci... parcă s-aude
ceva ! Parcă plînge cineva.

(Se aude un bocet stîns. Intră Tomșa.
Apoi Samoilă, uscat și mut.)

TOMȘA : A murit mama ? (Intră un
lung șir de femei, în negru, clătînin-
du-se în ritmul bocetului funebru.)

ZAHAI : Bocitoarele !

(Apare Ion din iatac. Iși privește frații,
își privește tatăl, și tace.)

LEORDEANU : De unde au aflat ele că
avem un mort în casă ?

Personajele părții a doua

ȘERBAN LEORDEANU

SAMOILA

TOMȘA

ION

} feciorii Leordeanului

ZAHAI, sluga de taină

HRISANTIA

BOGDANA, fiica Hrisantiei

Argați, țărani

PARTEA a II-a

Haita

(trei acte)

Actul I

Biserica din Leorda, cu pridvorul pe patru stâlpi, legați sus de un fronton echilateral. În fund, crucile cenușite ale țințirului. Și mai aproape, lângă trupul bisericii, un șir de cruci de piatră înnegrite de vreme. Intră Bogdana, în blană lungă, mișoasă, urmată de Zahei, bătrînul, cu hirlețul pe umeri.

BOGDANA (*se oprește brusc*): Auzi ?

(*Se aude lătratul haitei.*)

ZAHEI : Haita Leordeanului... Nici în săptămîna Paștilor n-are hodină : vinează căprioara.

BOGDANA : Cîtă vreme e pe-aiurea, ne putem vedea de treabă în toată liniștea !

ZAHEI : Să mă bată Dumnezeu, fată dragă, dacă știu ce cătăm noi, la vremea asta, în țințirim.

BOGDANA : Cu dumneata nu mi-e frică.

ZAHEI : Dar mie mi-e frică de tine.

BOGDANA : Vină, îți zic ! Bărbat ești dumneata, ori ce ?

ZAHEI : Ehe, în tinerețile mele, ca un leu-paraleu eram. Dar, de la șaptezeci de ani în sus, începe omul a semăna a mulere.

BOGDANA : Taci !... Parcă am auzit ceva.

ZAHEI (*făcîndu-și cruce*) : Sfinte Doamne... Fată dragă, hai, zău, să facem cale întoarsă.

BOGDANA : N-a fost nimeni.

ZAHEI : Numai morții.

BOGDANA : De morți nu mă tem. Uite, aici am pus eu piinea.

ZAHEI : Zău ? ! Și uite că nu-i ! A fi înșfăcat-o vreun lup ! Că de asemenea fiare nu duce lipsă pămîntul.

BOGDANA : Și uite aici, la piciorul crucii ăsteia, am scociorit.

ZAHEI : Zău ? Tocmai la rădăcina crucii lui Tache Leordeanu, aici v-ați găsit voi să îngropați semnul legămîntului ? Păi ăsta a fost strămoșul tuturor dracilor ! Numai el și Dumnezeu cel bun mai știu cită lume a oropsit !

BOGDANA : De ce te codești atît ? Nu i-ai făgăduit dumneata lui Ion că în lipsa lui mă vei păzi și mă vei ajuta ?

ZAHEI : Fată dragă, de făgăduit, i-am făgăduit eu... Dar, dacă a murit...

BOGDANA : Nu-i adevărat... Astea-s vorbele Leordeanului.

ZAHEI : De trei ani fi lipsă... Cum, și pe unde, ar fi putut el trăi, un copil atît de firav și de sfios ? De-ar fi fost să se întoarcă, n-ar fi dat el semn ?

BOGDANA : Aici îi semnul ! Sapă !

ZAHEI : Vai de mine, de ne-a vedea

careva, va crede că pingărim mormîntul, ori că cercăm a-l jefui de cine știe ce scule de preț.

BOGDANA : Sapă, îți zic !

ZAHEI : Fată dragă, dar măcar ești sigură că aista-i locul ?

BOGDANA : Ai să te incredințezi pe dată... Sapă !

ZAHEI (*își face cruce*) : Doamne, făcă-se voia ta !... Dar cum vrei să sap, cînd pămîntul a prins coajă ?

BOGDANA : Nu-i mult de săpat... De-o palmă, două !

ZAHEI (*ingenuncheat*) : Să mă bată Dumnezeu, fată... la vin' și vezi : parcă a răscolit careva pămîntul.

BOGDANA : Și ce te sparii, moșule ? ! Nu ți-am spus că mai dăunăzi am umblat pe aici ?

ZAHEI : Nu, că uite : e proaspăt răscolit.

BOGDANA : Nu prea adînc.

ZAHEI : Dar de-o palmă tot a fi.

BOGDANA : Sapă !

ZAHEI : Iaca, sap !... Vezi !... Nimică !

BOGDANA : Asta înseamnă... (*Privînd în jur.*) El a luat piinea ! Și tot el, semnul. Că numai el știa.

ZAHEI : Fată dragă...

BOGDANA (*îndîrjită*) : Îți spun că a fost aici... A venit ! S-a întors ! (*Rotindu-se de parcă ar vrea să pipăie orizontul de jur-imprejurul lumii.*) E pe-aici, pe undeva... Se ascunde ! Dar a venit ! Venit !

ZAHEI : Să mor, na, dacă nu mi-e și frică ! Unde vezi tu să fi venit ? O groșoară la rădăcina unei cruci : și-aceea, goală !... Cît te uiți, nici urmă de picior ! Doar vreun lup flămînd să fi trecut !

BOGDANA : E aici. Știu. Uite-l !

(*În prelungirea degetului ei, a apărut de după zidul bisericii, pe o creastă de pămînt, printre cruci, înalt și mătăhălos, dezblehuit sub veșmîntul cu guler de samur, bătrînul Leordeanu.*)

ZAHEI (*înfricoșat*) : Doamne... Stăpînul ! (*Îi scapă hirlețul din mină, se trage încet către pridvorul bisericii, pînă se face nevăzut.*)

LEORDEANU (*batjocoritor*) : Pe mine mă așteptai ? (*Înfățișîndu-i o piine.*) Asta cauți, piinea asta ?

- BOGDANA (cu o dezamăgire sporită de cine știe ce ură veche): Va să zică, domnia ta erai lupul cel flămînd!
- LEORDEANU: De sînt lup, atunci adevărat este: sînt tare flămînd. Și, din carnea ta m-oi îndestula.
- BOGDANA: Asta îți-era vinătoarea!
- LEORDEANU: Asta mi-era șiretlicul.
- BOGDANA: Va să zică, m-ai urmărit!
- LEORDEANU: Dar cum crezi, c-o să-mi las eu femeia nepăzită?
- BOGDANA: Încă nu-s femeia domniei-tale.
- LEORDEANU: Ai să fii. De trei ani mi te tot făgăduiește mamă-ta, și tot nu se îndură să mi te dea. Dar, de-acu' în trei săptămîni, în biserica asta, m-oi cununa.
- BOGDANA: De aceea mă urmărești?
- LEORDEANU: Da' cum dar, să-mi las bunul meu de izbeliște? De o săptămîină te tot pîdesc. Pe cine ai venit să cauți tu aici? Morții? Mortul tău îi mort pe-aiurea!
- BOGDANA: Minți! Trăiește! Și va veni! A și venit! E aici! Lui i-am fost făgăduită, nu ție. Lui! (*Răcnind, chemînd cu disperare.*) Ion! Ion!
- LEORDEANU (*rinjind*): Nu-i pentru cine se făgăduiește, e pentru cine se găsește.
- BOGDANA: Cutezi tu să-i iei feciorului tău mireasa ce i-a fost hărăzită?
- LEORDEANU: De ce să nu cutez? Dacă-i mort... Să las mortului asemenea miere ca tine? Să las a ție se ofili fetia tot așteptînd ziua de ieri?
- BOGDANA (*aprigă*): Nu-i mort.
- LEORDEANU: Cum să nu fie? Nu i-am făcut eu slujbă de pomenirea sufletului?
- BOGDANA: Și ce dacă? Slujbă poți face oricui. Să te joci de-a morții cu viii, la asta te duce mintea, dar trupul lui nu mi l-ai înfățișat.
- LEORDEANU: Ce trup să-ți înfățișez, cînd s-a îngropat pe-aiurea, în pămînt strein, prin țara leșilor, ca un netrebnic ce este, deopotrivă netrebnic în fața mea și-a lui Dumnezeu!
- BOGDANA: De ce netrebnic, pentru că a strigat pretutindeni că ești ucigașul mamei lui?
- LEORDEANU: Taci!
- BOGDANA: De ce să tac? Ți-e teamă că m-or auzi morții și mi-or ține partea?
- LEORDEANU (*posomorît*): Nu de morți mă sînchisesc eu. Și de-ți place a zice că este viu, n-ai decît, spune cît îți-i voia. Dar asta n-are să-l învie. Și nici scrisoarea aceea, doveditoarea morții lui, nu se va face scrum.
- BOGDANA: Care scrisoare, cea plăsmuită de Iovache?
- LEORDEANU: Așa-i, plăsmuită era!
- Cum altfel să te înduplec, pe tine și pe mamă-ta?
- BOGDANA: Dar nici pe mama n-ai înduplecat-o, nici pe mine nu mă vei supune.
- LEORDEANU: Dar nu de scrisoarea asta e vorba... De cealaltă. A adevărată!
- BOGDANA: Și de unde știi că cea de-a doua nu-i și ea plăsmuită, aidoma cu cea dintîi?
- LEORDEANU: De n-ar fi fost ea bună și adevărată (*Face un pas înainte*) m-aș fi îndemnat eu să ți-o arăt, ba încă să recunosc a fi plăsmuit-o pe cea dintîi?
- BOGDANA: Cui nu știe carte, poți să-i arăți orice.
- LEORDEANU: Dar nu ți-a citit-o părintele? (*Mai face un pas.*) Ar minți el. Sfîntul părinte?
- BOGDANA: Să nu te apropii! Că o dată numai de-oi răcni, și Ion aici are să se înfățișeze.
- LEORDEANU (*batjocoritor*): De unde, de pe cea lume? Ce-a înghițit pămîntul, e bun înghițit.
- BOGDANA: Dar nu înțelegi, buimacule, că am semn?
- LEORDEANU (*bănuitor deodată și nehotărît*): Ce semn?
- BOGDANA: Știi ce-am îngropat la rădăcina crucii ăsteia?
- LEORDEANU: Ce să îngropi?
- BOGDANA: Cînd a fost Ion să fugă, atunci, după moartea mamă-si, aici ne-am juruit unul altuia, precum odinioară ne juruiseră mamele noastre. Și, ca semn al legămîntului, și-a îngropat jungherul, și așa mi-a spus: „De-mi va fi dat să întîrzii și de vei vroi să știi de sînt mort sau nu, aici să-l cauți în fiecare an, în săptămîina Paștilor, la rădăcina acestei cruci a strămoșului meu... Și, de vei afla rugînit tăișul, să știi că-s mort. Iar de vei afla jungherul lipsă, să-ți fie semn că m-am întors...”
- LEORDEANU: Și-ai găsit cumva jungherul, rugînit?
- BOGDANA: De două ori l-am dezgropat în anii ăștia... Și tăișul lui tot lucitor era. Acum l-am cătat iar... Și l-am aflat lipsă.
- LEORDEANU: Cutezi tu să-mi îndrugi asemenea minciuni?
- BOGDANA: Vrei să știi unde este jungherul?... La șoldul stăpînului. Căci Ion s-a înapoiat. Aici este, și așteaptă numai prilejul de a se înfățișa.
- LEORDEANU: Unde? (*Pipăind orizontul, ca mai adineori, Bogdana.*) A cutezat el să înfrunte blestemul meu?
- BOGDANA: Mai degrabă decît vei cuteza domnia-ta să-i înfrunți minia.
- LEORDEANU: Minia unui copil smințit?! Dacă l-ai îngropat, aici trebuie să fie! (*Se repede de apucă hirlețul*)

lepădat de Zahai și începe a săpa cu turbare.)
 BOGDANA : Sapă ! Sapă !... Cu asemenea rîvnă, ai să-ți sporești moșia cu o fințină !
 LEORDEANU (*azvirlind deodată hîrlețul*) : Va să zică, e adevărat... a venit ! Ori mi-ai spus tu o poveste ca să mă îmbrobodești ? !
 BOGDANA : A venit.
 LEORDEANU (*nesigur*) : Atunci, de ce nu s-arată ?
 BOGDANA : De ce s-ar arăta ? Ca să-l fereci în lanțuri, tată hain ce ești, și să-l omori în bătaie ?
 LEORDEANU (*atent*) : Zău, asta așa face ? Te pomenești că așa fi în stare ! (*Rînjind.*) Ei bine, pînă a cuteza el să-și infățișeze hoitul, am să te fac nevasta mea. Nu în trei săptămîni, în trei zile ! Miine ! Azi ! Acu' ! Ca să se facă voia mea și cale de întoarcere să nu mai fie !
 BOGDANA (*cu un pas îndărăt*) : Asta n-ai să faci !
 LEORDEANU : De ce nu ? Ca să-i păstrez nălingului o femeie pe care n-a știut-o avea ? (*Încearcă s-o îmbrățișeze brusc, dar rămîne în mină numai cu blana.*) Lupoaco ce-mi ești ! Ți-ai lepădat blana pe mina mea ? Și crezi că mă voi mulțumi cu blana, cînd mie îmi trebuiește carnea ?
 BOGDANA : Ai crezut că poți pune

mina pe mine ?... Ion !... Ion ! (*Vrea să fugă, dar se împiedică și cade.*)
 LEORDEANU (*rinjind, o contemplă de sus o clipă. Apoi se apropie și-i așterne blana pe pămînt.*) Iacătă... aici îți va fi patul de nuntă.
 BOGDANA (*trăgîndu-se îndărăt pe coate*) : Ce vrei de la mine ?
 LEORDEANU : Ce vrea bărbatul de la femeie ?
 BOGDANA : Aici... în pragul bisericii... în țintirim ?
 LEORDEANU : Unde, altminteri, m-aș putea bucura mai tare că sint viu ?
 BOGDANA (*ca să ciștițe timp*) : Ai spus că mă vei duce la biserică.
 LEORDEANU : Ce voi lega eu aici, legat va fi și în cer.
 BOGDANA : Și nu ți-e frică de Dumnezeu ?
 LEORDEANU (*ingenunchind încet lângă trupul fetei*) : Tu ești crucea mea ! De mă voi răstigni pe tine, își va aduce aminte și Dumnezeu-Tatăl de Fiul lui... și mă va ierta.
 BOGDANA : Și, de morți nu ți-e rușine ?
 LEORDEANU : Cine se rușinează de o mină de pămînt ? (*Sărutînd-o sălbatic.*)
 BOGDANA (*zbătîndu-se*) : Ne vede ! Se uită cineva ! Ne vede !
 LEORDEANU (*răsucindu-se fioros*) : Cine ? (*Răcnit.*) Cine ?

Actul al II-lea

Conacul Leordenilor. Întins pe scări, cu minile sub cap, păzind de doi ogarl de rasă, Leordeanu pare că se încălzește la ultimele raze ale soarelui către scăpătat. De undeva, de aproape, se aude lătratul haitel. Pe alee pășește un argat, pînă ce ajunge în dreptul bătrînului.

LEORDEANU (*cu ochii închiși*) : Vorbește !
 ARGATUL : Ce am eu de spus, stăpîne, n-are să-ți tihnească defel : tot pricini de griji, și de temere.
 LEORDEANU : Lasă-ți grija și teama pe seama mea ! Tu spune, numai, ce ai de spus !
 ARGATUL : Ai întăritat leoaica, stăpîne, și acu' aleargă turbată. De cînd i-ai furat fata și-ai închis-o în casa la, umblă dumneaei, jupineasa Hrisantia, care cum i se năzare, în rădvan, călare, sau pe jos, și nu-i răsruce la care să nu zăbovească și să nu-și urle furia. Dăunăzi s-a dus la sfînta mănăstire unde slujește feciorul domniei-tale...
 LEORDEANU : La Samoilă ? ! Să se jăluje fiului meu ? ! Sau își cată și ea

vreun sfințisor mai clănțau, s-o înlesnească pe lângă Dumnezeu ?
 ARGATUL : „Du-te — i-a spus dumneaei, Hrisantia — și spune-i — Doamne, iartă-mă de vorbă proastă — boșorogului carele este tatăl tău, că de se va atinge de fata mea și nu mi-o va da îndărăt întregă și nepingărită, cum mi-a lăsat-o Dumnezeu, atunci și eu îl voi pedepsi dînd în vileag o taină mare și grea.”
 LEORDEANU (*îngindurat*) : O taină ? !
 ARGATUL : Apoi, ca o roată de foc, așa s-a rostogolit mai departe, pînă la moșia mănăstirii unde a dat peste cel de-al doilea fecior al domniei-tale.
 LEORDEANU : Tomșa ?
 ARGATUL : „Du-te — i-a spus, și spune-i părintelui tău să-mi deie fata îndărăt, că altminteri la Scaunul Domniei l-oi

- chema, și la butucul călăului l-oi trimite."
- LEORDEANU : Și-a aflat și ea sol de vază și de nădejde !
- ARGATUL : Ca o femeie zăludă învățând făclia într-un pod cu fin, așa aleargă ea de colo-colo, punind foc pretutindeni. În sfânta zi de duminică, a intrat în biserică și a strigat : „Dumnezeule, de ce îngădui a mă jefui de bunul meu ?”
- LEORDEANU : Și oamenii ce-au spus ?
- ARGATUL : Au ascultat cu ochii pe sfântul altar, și au tăcut cu capul în piept.
- LEORDEANU : Și, mai departe de Dumnezeu-Tatăl, unde s-a dus ?
- ARGATUL : Mai departe, nu se știe. Numai atîta e vădit : că o mamă nebună a dat foc cerului și pămîntului, și că de nu vom băga de seamă, numai cenușa se va alege de noi, și vîntul o va spulbera.
- LEORDEANU : Tu ai bi doar o singură grijă : păzește-ți gura, scutură-ți din amorțeaală lefegiii și argații, și du-i vorbă bulibașei să grijească haita. Că, la asemenea călea turbată, numai haita mea îi va veni de hac. (*Argatul se închină și iese. După cităva vreme, pe poteca largă dintre arbori, pășește încet, trăgînd după el un măgar, Zahai.)* Vorbește !
- ZAHEI : Din toată lucrarea mea de taină, mare lucru n-am ce-ți spune.
- LEORDEANU : L-a văzut careva ?
- ZAHEI : Nimeni n-ar putea jura.
- LEORDEANU : A auzit careva, ceva ?
- ZAHEI : Nimica sigur.
- LEORDEANU : Poate n-ai iscodit destul de bine ?
- ZAHEI : Poate.
- LEORDEANU : Nici o urmă ?
- ZAHEI : Năluți.
- LEORDEANU : Nici un zvon ?
- ZAHEI : Părerii.
- LEORDEANU : Ce fel de părerii ?
- ZAHEI : Alaltăieri am deposedat la han un om... Nici tînăr, că avea barbă, nici bătrîn, că s-arăta în puteri ; nici boier, că n-avea slugi ; nici ostaș, că n-avea sabie ; nici negustor, că n-a cumpărat ; nici popă, că n-avea sutană ; nici bogat, că n-avea calabalic ; nici sărac, că nu i-a lipsit galbănuș să-și plătească hodina în han, și o vizual calului. A venit pe sub sară, și a plecat pe la cîntatul cocoșului. Și nimeni nu l-a mai văzut.
- LEORDEANU : Chiar nimeni ?
- ZAHEI : Mde, știu eu ? !... Ieri, dis-de-dimineață, la ceasul aburit dintre zi și noapte, cînd am ieșit la drum, îndărăt cătră casă, pe magariul meu cel cuminte, iacătă că-mi stă în cale o moșildeață. „Să știi, zic, că-i dracu' !”
- LEORDEANU (*săltîndu-se oleacă din coate*) : Ce tot îndrugii tu acolo ?
- ZAHEI : Și, înlemnîndu-mi-se mina, îmi fac cruce cu limba în cerul gurii. Dar moșildeața, tot acolo ! Cînd m'ă apropii, ce văz ? Un cal mort, pe șleau, cu dinții rinjind în glod, și pe burta lui, așezat gospodărește, un cineva, un nu știu cine...
- LEORDEANU (*bănuitor*) : Pare-mi-se mie, sau iar te îndemni a înșira minciuni ?
- ZAHEI : Numai nu-i deosebeam chipul, că ziua era încă îndoielnică, și omul purta cușma pe ochi. „Bună dimineața !” — zice. „Bună să-ți fie ! Dar ce stai copleșit în mijlocul drumului ?”
- „Uite — zice, a crăpat calul sub mine, și așlept și eu, poate s-a îndura careva, călăreț ori cotiugar, să mă poarte mai departe.” „Dar ce treabă ai, și încotro ?” „Cumpăr și vind, că mi-s negustor de cai” — adicătelea geambaș. „Aha, zic, geambaș !” Dar, în sinea mea : dacă a fi dracu', n-are ce-mi face, că-mi port crucea în cerul gurii, iar dacă nu-i dracu', de ce să las creștinu' în drum ? „Bun, zic, urcă îndărăt !” Și numai ce mi se aburcă omul îndărăt, și purceserăm mai departe. Apoi, începurăm a vorbi...
- LEORDEANU : Și ce-ați vorbit ?
- ZAHEI : Eu nu-l vedeam, numai cît îl auzeam. Că de unde vin, încotro mă duc ? „Ei, drace, zic în sinea mea, ce treabă ai tu să le știi pe toate ?” Și i-am spus și eu ce Dumnezeu mi-a trecut prin minte... „Ia ascultă — zice el, dintr-un loc, nu cumva ai fi fiind slugă la unul, așa și pe dincolo, căruia îi zice Leordeanu ?”
- LEORDEANU : A zis el „Leordeanu” ?
- ZAHEI : De zis, a zis, asta-i sigur ! De unde pînă unde a dibăcit el, nu mă dumiresc. „Să-i spui — zice, că într-o zi, două, trec negreșit pe la el și-i aduc dar de nuntă o iapă albă.”
- LEORDEANU : Albă ? !... Iapă ? ! De la cine ?
- ZAHEI : Cînd dă Dumnezeu de ajungem la răs-cruce, zic : „Uite ce, de-acu' dă-te jos, că eu o apuc la dreapta... Mă, n-auzi ?” Neam ! Mă uit peste umăr : nimeni ! Mă uit în jur : nicăieri ! Adicătelea, geambașul... Lipsă !... „Ei, mi-am zis eu, să știi, moșnege, că tot dracu' a fost !” Și, uite așa, preț de două ceasuri, l-am purtat pe dracu' în spinare. Și, de nu va fi vorbit de pomană, apoi să știi că într-o zi, două, îți va aduce dar de nuntă o iapă albă.
- LEORDEANU (*sastisit*) : Am înțeles ! Tot umblind pe urma năluților, numai năluți visezi ! Șterge-te din ochii mei ! Și mină-ți măgarul la ieșle ! (*Băgînd de seamă șovăiala slugii.*) Ori

- mai ai niscaiva minciuni de îndru-
gat ?
- ZAHEI** : Am văzut la han doi călăreți...
Le-am făcut închinăciune. Și unul din
ei mi-a spus : „Mergi și spune-i dom-
nii-sale, tatălui nostru, că-i sosesc
oaspeți de seamă.“ Și-am cunoscut că
erau feciorii tăi cei mari.
- LEORDEANU (acru)** : Se vede că vei fi
mai întârziat pe lângă vreo butie fer-
mecată, că uite, te-au și ajuns din
urmă. (*Pe poteca dintre plopi, pășesc
acum Samoilă și Tomșa.*) Du-te și dă
știre bulibașei să mai potolească cum-
va cîinii, aruncîndu-le cite ceva de
mîncare. Dar nu mult ! Că așa îmi
vroiesc haita : flămîndă și înrăită !
(*Zahei iese și Leordeanu se lasă în-
dărăt, pe spate, cu mîinile sub cap.*)
- SAMOILĂ** : Iată și casa părintească !
- TOMȘA** : Și pe tatăl nostru : herb și pe-
cte la fața casei.
- SAMOILĂ** : Simți cum miroase ?
- TOMȘA** : Trei ani au tot bălут vînturile
locul acesta, dar putoarea n-a fost
chip să-i măture ! A leș pute, ca de
cînd mă știu !
- SAMCILĂ** : Și a fiară tăvălită prin
scîrnă ! Auzi lătrătura ?
- TOMȘA** : Așa ne-ntîmpină casa : pe gra-
iul stăpinului său !
- (*Ajunși la poalele scării, la talpa stă-
pinului, feciorii așteaptă.*)
- LEORDEANU (cu ochii închiși)** : Cine-mi
stă în dreptul soarelui ?
- SAMCILĂ (ironic)** : Feciorii tăi cei buni
și ascultători.
- TOMȘA** : Bine te găsirăm, tată.
- LEORDEANU (deschizînd un ochi)** :
Aha ! Voi !... Tot în rasă, călugăraș
bănuț ! ?
- SAMCILĂ** : Tot. Dar mi-i în gînd a o
lepăta, că prea mare este zavistia și
mînia din inima mea, și prea nepri-
ceput sînt a ierta altora păcate pe
care nu știu de nu le-aș săvirși eu.
- LEORDEANU (cătrec Tomșa)** : Nici tu
nu-ți afli loc în pielea ta ?
- TOMȘA** : Nici. Trag după mine o sabie
pe care nu mă îndur a o scoate, și
săstiseala trage la somn un cap în-
greunat de vise.
- LEORDEANU (se ridică încet)** : Acu' vă
recunosc de-a binelea : la fel de răi
ați rămas, și la fel de nemulțămîți
sînteți, pe cît ați fost întotdeauna.
- TOMȘA** : Nici atît de răi pe cît li se
pare unora, nici atît de buni pe cît
ni se pare nouă. În ce mă privește,
mă tot bate gîndul de n-ar fi mai bine
a schimba sabia mea pe rasa fratelui
meu.
- LEORDEANU (scirbit)** : Ptiu, ticăloșilor,
ați nimerit flștecare în straițe streine !
De-ați schimba veșmintele între voi,
- poate ați avea norocul să aflați pe
fundul nădragilor și biet sufletul
vostru cel adevărat.
- SAMOILĂ** : Care suflet, cel ce ni l-ai
dat moștenire ?
- LEORDEANU (bănuitor)** : Ce moștenire ?
- SAMOILĂ** : Aceea care nu te-a costat
mai nimic : mie, un suflet mînios, și
lui, gustul tîndălelii !
- LEORDEANU** : Nu, zău, numai atîta să
vă fi lăsat eu moștenire ? Dar apriga
mea vitejie, cui voi fi lăsat-o ?
- TOMȘA** : Poate ălui de-al treilea. De-ar
fi și el me față, ți-ar fi la vedere
toată moștenirea !
- LEORDEANU (bănuitor)** : Măi, voi nu
vreți să-mi spuneți cu ce prilej v-ați
brodit la pragul ușii mele ?
- TOMȘA** : Poftea l-n-am primit, doar dra-
gostea ce-ți purtăm ne-a dat ghies.
- LEORDEANU (îngîndurat)** : Ciudată iu-
bire, ce preț de trei ani n-a găsit pri-
leaj a vă îndruma cătră mine ! Dar, de
vă este iubirea tot atît de mare cît
pofta de mîncare, n-am să vă dau
afară... La troaca porcilor mei se va
găsi și pentru voi un loc și o mîndă-
de terci. Că la ospățul haitei mele — vai
de capu' vostru ! —, ați rămîne flă-
mînzii de tot.
- SAMOILĂ** : La ce-ți trebuiește o haită
atît de rea, ca să sfîșie copiii prin
sat ?
- LEORDEANU** : Asta numai o dată s-a
întîmplat.
- SAMOILĂ** : Destul, să-ți ridice în cap
toată asezarea ! Atunci, la ce-ți tre-
buiește ?
- LEORDEANU** : N-auziți ? Aștia mi-s
lăutarii care mă petrec.
- TOMȘA** : De drațul lăutăriei ți-ai spo-
rit haita, sau de frica cui știu eu ?
- LEORDEANU (atent)** : De frica cui ? (*Că-
tre Samoilă.*) De frica ta ? Degeaba
porti pe sub rasă cingătoare cu țiște,
care, sîngerîndu-ți coapsele, să-ți
amintească a fi mai blajin ! Cuiele u-
itate în piele, pe limbă îți cresc ; și tu,
socotînd că vorbești oamenilor, tot
cuiے azvirli în ei. Noroc că mi-a îm-
brăcat bătrînețea pielea cea groasă a
mistrețului, și cuiele tale alunecă pe
mine ca fierul pe platoșă. (*Cătrec Tom-
șa.*) Cît te privește pe tine, ce să mai
vorbim ? Mai bine ți-ai vinde sabia
bucătăriei mele, barem la atîta să
folosească și tăișul ei, la tăiatul cepei
pentru prăjelniță și la tocatul bosta-
nilor pentru rațe.
- TOMȘA** : Bine, așa am să fac cum mă
sfătui, mi-oi spînzura sabia în blida-
rul domniei-tale. Dar, pînă a o spînzura,
n-ai putea să-mi spui... (*Apro-
piîndu-și obrazul, ca și cum ar vrea
să-i doptească o taină mare.*) Nu-i așa
că domnia-ta ai omorît-o pe maica
noastră, Ilisafta ?

- LEORDEANU (*de piatră*): Ai văzut tu asta ?
- TOMȘA : Nu, n-am văzut.
- LEORDEANU : S-au aflat pe trupul ei urme de cuțit ?
- TOMȘA : Nu, nu s-au aflat.
- LEORDEANU : Nu avea ea inima slabă, de-și putea da duhul oricând ?
- TOMȘA : Așa este, avea inima slabă.
- LEORDEANU : Atunci, ce adevăreire mă poate blestema în ochii voștri ?
- SAMOILĂ : Și fulgii... fulgii aceia împărățiați peste obrazul mamei?... Și perna aceea, ce va fi fost sfâșiată în dinti, în cutremurul morții ?
- LEORDEANU : Și, o mină de fulgi, este ea adevăreire fără greș ?
- SAMOILĂ : Nu, nu este.
- LEORDEANU : Atunci, de ce mă ispi-tești ?
- SAMOILĂ : Nu pe domnia-ta te ispi-tesc, pe Dumnezeu îl întreb.
- LEORDEANU : Și așa crezi, că-ți va răs-punde Dumnezeu pe gura mea ?
- SAMOILĂ : De aceea e Dumnezeu, ca să vorbească, dacă e întrebă, chiar și pe gura oăcătosului.
- LEORDEANU : Acu', știu... Nu la nunta mea veni-răți, ci la omor !
- TOMȘA : Aș ! Nu ți-am spus că mi-e silă a scoate sabia ? Măcar de-am avea adevăreirea omorului.
- LEORDEANU : Și de-ați avea-o, parcă m-ați omori ?
- TOMȘA : Păi, tocmai aici e cauza și ne-cazului ! Cît timp n-am nici o adevă-re, încă pot spune : „Ah, de-aș fi în-credințat !” Dar, de-aș fi încredințat, oare te-aș omori ?
- LEORDEANU : Și, adică-tea, de ce nu m-ai da gata ?
- TOMȘA : Pentru că sint mișel și nepu-tincios !
- LEORDEANU : Și-atunci, la ce mai veni-răți ? Să vedeți cu cât a mai îmbătri-nit ucigașul ?
- TOMȘA (*către Samoilă*) : Chiar așa, de ce veni-răm ?
- SAMOILĂ : De trei ani știm adevărul, chiar de nu-l putem adevări. Și o lume întreagă îl știe. Și, cu toate a-cestea, iată, ucigașul hălăduiește liniștit și moare încet, de bătrînețe, ca tot omul cinstit. Ba încă are destul răgaz a-și mai lua chip de mire. Și blestemul neputinței stăruie peste toată așe-za-rea. Și așa-i de lehamite omului a mai pune mîna pe secure și a face dreptate, că uite, cu ghioaga stră-mo-silor noștri înădim cotețul găinilor și cocina porcilor. Și de s-ar întim-pla să năvălească turcii, ori tatarii, ori ce semînții își tot găsesc pricină de omor pe sfîntul pămînt al Moldovei, nu știu cine s-ar mai îndemna să ri-dice brațul, să ocrotească viața tutu-ror, cită vreme nu sintem în stare a păzi nici măcar viața unui singur om.
- LEORDEANU : Amaric îți mai umblă mîntea ! Mă pui, va să zică, în rînd cu dușmanul cel mai crunt ?
- SAMOILĂ : Dar cum, altfel ?
- LEORDEANU : Dar, de-aș fi eu uciga-șul, nu i-ar fi oare mai lesne lui Dum-nezeu decît vouă să mă judece și să mă pălească ?
- SAMOILĂ : Poate asta și caută Dum-ne-zeu : mina cu care să te lovească. Poate fi mina mea, ori poate a lui Tomșa... ori poate a altuia. Cine știe pe unde a fi mina care se pregătește să-ți aducă osînda și moartea ?
- LEORDEANU : Și de ce întîrzie mina asta să lovească, de este ea într-atît de neîndurătoare ?
- SAMOILĂ : Poate că te așteaptă la răs-crucea unui alt omor, cu care să ți se adevărească toate fărădelegile.
- LEORDEANU : De care omor vorbiți voi ?
- TOMȘA (*încet, sarcastic, apropiindu-se de urechea bătrînului*) : Nu cumva tot domnia-ta vei fi omorît-o și pe fata aceea furată a mamei sale, lui Dum-ne-zeu, și lui Ion ?
- LEORDEANU (*o clipă buimăcit, izbuc-nește într-un ris frămîntat prin toată ființa*) : În sfîrșit, a dat bunul Dum-nezeu și v-a ieșit adevărul pe gură... Va să zică, de asta ați venit ! ? Și, pentru atîta lucru, atîta ocol prin toată scriptura cuvintelor ? (*Brusc, răcnit.*) Bogdană ! Ieși la față ! (*Tirziu de tot, foarte tirziu, ușa se deschide și apare Bogdana : în negru, cu ochii umbriți, economisită în fiece mișcare.*) O ve-deți ? Nici lanțuri pe ea, nici funii ! N-o leagă decît firoșenia dulăilor, mei și spaima ei.
- BOGDANA : La ce m-ai chemat : să te sudui, sau să-ți scuipe în barbă ?
- LEORDEANU : O auzi-răți ? Numai moartă nu-i ! Aprigă și afurisită, de nu-i aflî pereche între toate iepele Moldovei. Și nu-i pot da de capăt cui o fi semă-nînd, că taică-su era un molliu, de-l băteau toate vînturile, și mamă-sa, tot cu fereală a trăit. Hai, dusmancă îndrăgîită ce-mi ești, urlă și suduie ! Să se încredințeze acești fe-ciorii ai mei că ești vie. Și să ducă mamă-ti știre că ești întreagă. (*Rin-jit.*) Și, pe unde nu-i întreagă, numai eu și Dumnezeu știm.
- BOGDANA (*cu o privire disprețuitoare către cei doi feciori*) : Nevolnicilor ! Nu pe voi vă așteptam !
- LEORDEANU : Dar pe cine, afurisito ?
- BOGDANA : Pe Ion. Numele lui e ca o sabie. Și, pedeapsa poartă numele lui ! (*Intră în casă și trage ușa după ea.*)
- LEORDEANU (*posomorît, privindu-și fe-ciorii pe sub sprîncene*) : Și-acu' ce

mai stați ? Ați aflat ce era de aflat, iscodeala s-a mintuit... Sau vreți să innoptați în casa mea ?

TOMȘA (cu un zimbet abia ițit) : Unde să ne culci pe amindoi, în patul mamei noastre ?

LEORDEANU (ingindurat) : Bine, duceți-vă ! Nici voi, aproape de mine, nici eu, aproape de voi ! Numai un lucru să știți : de nimeni nu mi-e frică.

TOMȘA : Nici de Ion ?

LEORDEANU : Să mă tem de-un copil ?

TOMȘA : Nici de mine ?

LEORDEANU : Singur ai spus-o : ești prea mișel. S-ar putea oare să nu te cred ?

TOMȘA (arătându-i-l pe Samoilă) : Nici de el nu te temi ?

LEORDEANU (scrutându-l un timp) : Cît timp poartă haina lui Dumnezeu, n-am a mă teme de nimic.

SAMOILĂ : Atunci, e timpul să te temi. (Iși descheie încet rasa, și-o scoate, o

impătorește cu grijă și o pune la picioarele bătrînului.) Iată, cu o singură mină, mă lipsesc de zece ani de nădejdi !

LEORDEANU : Te lepezi, adicătealea, de Dumnezeu ?

SAMOILĂ : Nu de Dumnezeu mă lepăd. Ci numai de haina lui.

LEORDEANU : Oare, numai de haină ?

SAMOILĂ : O haină nu ține loc de har.

LEORDEANU : Și cînd ți-ai pierdut harul ?

SAMOILĂ : În noaptea cînd ai omorît-o pe maica noastră.

LEORDEANU : Și, dezbrăcat, te socoți acum mai ager să minuești sabia, și mai slobod să mă omori ?

SAMOILĂ : Nu vreau să te omor !

LEORDEANU : Atunci, de ce te-ai hotărît tocmai acum ?

SAMOILĂ : Ca să nu fii așa sigur că n-aș fi în stare.

Actul al III-lea

Acceași încăpere de la sfîrșitul părții întii, și exact acceași înfățișare : bătrînul, cu capul prăbușit pe masă, cu mina adunată pe mineurul unei săbii, străjuit de o carafă cu vin și de o luminare rău pilpii-toare. De afară, lătratul haitei, cum a fost în tot lungul părții a doua, mai îndepărtat sau mai apropiat, după cursul schimbător al dialogului. Intră Bogdana.

BOGDANA : De l-aș păli cu securicea în moalele capului, așa s-ar innădi moartea cu somnul că nici măcar n-ar avea răgaz a-și băga de seamă trecerea de pe lumea asta pe lumea cealaltă. Numai că are, fiara, osul tare, și de nu-l voi găta din prima pălitură, mă stringe de gît, dihania. Dar las' că vine ea și vremea mea ! Căci fărădelegile ți-au tocmît de mult moartea ! Și, de vrei să știi, ascultă, fiară, cu luare-aminte, cită vreme încă nu ți-a luat moartea capul... Ascultă, și-ți vei auzi moartea pășind.

(Iese. În clipa asta, lătrătura haitei încetează cu desăvîrșire, și, în tăcerea de necrezut, bătrînul se trezește.)

LEORDEANU (o vreme, zăbovește în scaun și privește în jur, ca unul care nu se dumirește încă ce s-a întimplat. Apoi se ridică, și, cu sabia în mînă, pășește în mijlocul încăperii) : Au cine calcă pe mormîntul meu ? (Dinspre coridorul din dreapta se ivește Zahei.) Cine-i acolo ?

ZAHEI : Io.

(Bătrînii rămîn o clipă în față în față.)

LEORDEANU : Auzi ?... De ce-a tăcut haita ?

ZAHEI : E cineva în ogradă.

LEORDEANU : Cineva ? !... Cine ?

ZAHEI : L-am văzut. Dormeam în tindă, la ușa Bogdanei. M-a trezit tăcerea. Și lumina lunii era peste mine și în toată tinda.

LEORDEANU : Ești sigur că fata n-a ieșit din odaia ei ?

ZAHEI : Cum să fi ieșit, dacă zăvorul e pe ușă, și eu chincit la pragul ei am stat ? M-am ridicat de pe țolul meu și mi-am aruncat ochii pe fereastră... Toată ograda era în bătaia lunii. Și, în mijlocul curții... un om înalt, cu sabie lungă pe șold, bine întemeiat pe picioarele lui, sta și privea la fața casei. Și, de umărul lui își freca botul un cal alb, mai alb ca omătul, cu frîie sclipind de alămuri. Și, de jur împrejurul omului, ghemuite și zbîrlite, ori înfricoșate, cu botul pe labe, toate fiarele curții. Și, cu toate că n-am putut desluși prea bine chipul omului ace-luia, l-am cunoscut îndată după felul lui de a fi.

LEORDEANU : Cine este ?

ZAHEI : El... Geambașul !

(Tăcerea mare. Apoi, deodată, lătrătura haitei izbucnește cu furie.)

LEORDEANU : Auzi ce aud și eu ?

ZAHEI : Aud.

LEORDEANU : Slavă Domnului... Lătră !

ZAHEI (cu ochi zgâiți) : Lătră !

LEORDEANU : De este cineva în curte, nu cred că vom mai afla semn, să știm cine a fost.

ZAHEI (cu ochii pe fereastra oblonită) : Se crapă de ziuă !

LEORDEANU : Și toate nălucile izvo-dite din visele ciinilor mei se vor fi topit prin crăpătura lumii... Dar, asta ce-a mai fi ?

(Lătrătura pare să se îndepărteze. Tăcere. Apoi, deodată, zvon de buluceală, bătaie tare în ușa dinspre ieșire.)

HRISANTIA (de afară) : Deschide !

LEORDEANU : Muierea !

(Ușa sare în lături ; în lumina picloasă a dimineții, Hrisantia, vădana, și, în spațele ei, chipuri țepoase de slugi și de țărani.)

HRISANTIA : Ai crezut cumva că nu vom răzbi printre slugile și dulăii tăi ? Un bou întreg am jertfit ca să-ți momesc haita pe-aiurea. Cît privește argații... îmi am și eu argații mei ! Acu', de viu te-oi jugăni ! Cu cuțitoaia cea mare ! Să-ți at'rn fuduliile de gît, în chip de talangă, și ca pe buhaiul curții să te port, din așezare în așezare, spre petrecerea și bagiocura tuturora. Și cînd, dintr-atîta mers, ți s-or roade picioarele pînă la genunchi, cu securicea te-oi păli : între ochi ! Și ingenuncheat, așa te-oi hăcuri : ca un casap ce-și sparge vita la vînzare.

LEORDEANU (posomorît) : Muiere, destul că mi-ai călcat ograda fără de nici o învoire !

HRISANTIA : Învoire să-ți cer ? Cerutu-mi-ai voie să-mi furi copila ?

LEORDEANU (întunecat) : Nu-i prima fată furată în Moldova.

HRISANTIA : Cerutu-mi-ai voie să mi-o bagiocurești ?

LEORDEANU : Nu-i nici prima ce-și va fi pierdut fetia înaintea nunții !

HRISANTIA : De nuntă vorbești ? Dar cine te-a învoit de nuntire ? Și-acu' ia seama, hainule, de-a pururi osînditule ! Oare n-ai bănuit niciodată că fata asta a mea este păzită de o taină mare ?

LEORDEANU (nesigur) : Cîtă taină am aflat în ea, n-a speriat nici cerul, nici pămîntul !

HRISANTIA : Atunci ia seama la ce taină se va da în vileag : căci ți se va otrăvi singele în tine ; și carnea pe osul tău

se va înlemni, și cu cit vei simți povara grozăviei, cu atîta vei scădea în trupul și în mintea ta, de-ți va ajunge capul la rasul pămîntului, și te va îngropa de tot spaima, rușinea și scîrba.

LEORDEANU : Pe lacătul cărei taine umblă mintea ta cea iscoditoare ?

HRISANTIA : Priviți, oameni buni... De sinteți orbi, este timpul a deschide ochii...

LEORDEANU : Ia seama, nu-ți spurca gîurile de mîine în balele otrăvite ale gurii tale !

HRISANTIA : Te-am cerut eu de ginere ? Sau învoitu-te-a Ilisafra, atunci cînd a fost de i-ai luat răsufierea de la gură ? Priviți-l, oameni buni : aista e hainul care și-a omorît femeia ! Cu perna a înăbușit-o ! Cu gura lui mi-a spus-o ! Cu mîna mea am adunat fulgii risipiți din cămașa celei perne sfîșiate în dinți, întru zvircolirea morții !

LEORDEANU : Minciună prăsită din minie și ură ! Că, de n-ar fi minciună, de ce-ar fi tăcut atîta vreme ?

HRISANTIA : De frică, mișelule ! Că așa m-ai speriet : că vei da vina pe mine, ori mă vei omorî cu mîinile tale, și-mi vei lua fata cu sila. Tăcerea m-a făcut părtașul tău ! Și pedeapsa m-a și ajuns.

LEORDEANU : Femeie, tu nu vrei decît să-mi pui capul pe butuc ? De vorbe am avut parte destul. Dar încredințarea cea fără de greș unde-ți este ?

HRISANTIA : Altă încredințare decît vorbele mele nu am. Și nici pe astea nu le-am scos de sub osînda tăcerii, decît pentru ca să le las slobode sub judecata lui Dumnezeu și osînda oamenilor.

LEORDEANU : Află, femeie, că vorbele tale nu m-au putut zdruncina, și de le-ai slobozit să-ți fie judecate, așa le judec ! (O izbește cu sabia.)

ZAHEI : Doamne, ce faci ?

HRISANTIA (susținută de slugi) : Douăzeci de ani m-am ferit de tăișul săbiei tale... și tot m-a ajuns. Trei ani de zile am păstrat taina omorului tău, și n-a fost zi să nu-mi făgăduiesc a o da în vileag. Dar tot năzuind a te ține în friu și tot mîngîindu-mă din mila timpului, în fiecare zi îmi spuneam : „Am vreme.” Și iată că vreme n-a mai fost ! Ca un ghem scăpat din poală, așa mi-a scăpat timpul din mînă ; și lăcomia și hainia omului istuia întrecîndu-mi viclenia cea chibzuită, s-a săvîrșit, spre hula cerului și osînda noastră de veci, păcatul cel greu întru bagiocurirea fecloarei și amestecarea nelegiuită a singelui. Așa s-au pedepsit dragostele mele nelegiuite și tăcerea cu care am ascuns omorul tău. Dar nu te bucura, mișelule,

că ce pedeapsă mie mi-a atins inimă, pe tine te va nimici cu desăvîrșire.
LEORDEANU (*crunt*): De care pedeapsă este vorba ?

HRISANTIA : De este cumva hărăzit harul prorocirii cuvîntului meu din urmă, află, dar, că astăzi încă, pe urma mea vei pași. (*Moare, și slugile o lasă jos.*)

LEORDEANU : Prorociță cu gură de piatră ! Unde este pedeapsa pe care mi-o prorociși ? În cuvîntul tău, n-am aflat-o. În brațul fetei tale, e prea neputincioasă. Și, în voi, oameni de nimic ce sinteți, nu cutează a lua chip. Poate, în cer să fie, dar — iată ! — din cer nu pogoară.

ZAHEI : la seama, stăpîne, nu huli !

LEORDEANU : Știe careva pe unde se ascunde pedeapsa mea ?

O VOCE : Eu.

(*Oamenii se dau în lături : Ion, mai împlinit și mai bărbat, cu capul descoperit, cu sabia în mînă.*)

LEORDEANU (*bui măcit, fără să-l recunoască*) : Cine ești tu ?

ION : Pedeapsa stă înaintea ta și n-o recunoști ?

LEORDEANU : Unde e de văzut ? Pe chipul tău ?... La dreapta ? La stînga ? Unde ?

ION : Orbule și neștiutorule, pedeapsa a și pășit asupra ta, și încă nu-i auzi pasul ?

LEORDEANU : Omule, ce fel de cuvinte bălmăjite spui tu ?

ION : Pedeapsa te-a și atins cu răsuflearea ei, și n-o simți în față ?

GLASUL BOGDANEI (*de undeva din casă, printre bătăi în ușă*) : Ion !... Ion !... Ion !...

LEORDEANU (*a tresărit*) : Va să zică... ai venit.

ION (*privind cadavrul Hrisantieii*) : De lingă un mort am fugit, și lingă un mort am ajuns. Am fugit prea devreme și m-am întors prea tîrziu. De te-aș fi pedepsit acum trei ani, ți-aș fi cruțat un omor. Zăbava a fost greșea mea. E timpul a o îndrepta.

LEORDEANU : Așa de mare ți-e graba ?

ION : Scoateți leșul Hrisantieii afară, că strigă locul de dorul altui leș ! (*Slugile scot cadavrul. Către Zahei.*) Și tu, moșnege, du-te de sloboade fata, să aibă parte și mamă-sa de tainul ei de lacrimi. (*Zahei iese.*)

LEORDEANU : Cum s-arată, vrei să mă omori !

ION : Un omor nepedepsit vădește întotdeauna un om rău îngropat. Degeaba te-ai grăbit s-o pui în pămînt pe mama, s-o acoperi cu lespede de piatră și s-o țințiești cu o cruce la căpății. N-ai băgat în pămînt decît o mînă de lut. Omorul a rămas pe dinafară.

Și, neîngropat fiind, putoarea, hărăzită subpămîntului, pe deasupra pămîntului plutește. De putoarea asta se pătrunde lumea toată : aerul se otrăvește, apa se spurcă, copiii bolesc, vita tînjește, floarea miroase a mort, piinea nu crește în covată, pină și flacăra din vatră se stinge în cenușă. Un blestem nedezlegat cutreieră lumea ca un vînt zăbăuc și ca o boliște neagră. Și, pină nu se găsește o mină să se ridice împotriva ucigașului, lumea își dă duhul în putoarea morții. Iată : de aceea mi-am păstrat picioarele întregi, ca să am cu ce purta pină aici mîna mea atotvindecătoare.

LEORDEANU : Fiu risipitor ce-mi ești ! Asta-i tot ce-mi spui la înapoiere : vorbe de ocară ? Asta-i tot ce vrei, să mă omori ?

ION : Tu însuți o spui.

LEORDEANU : Așa de încredințat ești că sint ucigașul mamei tale ?

ION : Și pe nevestele tale dinții le-ai omorit. Dar le-ai omorit cu încetișorul, în bătaie și obidă. Și omorul, ascunzîndu-se viclean după ciomag, s-a zis că nu-i omor. De mama ți-a fost frică să te atingi, pină ți-ai pierdut răbdarea.

LEORDEANU : Așa crezi tu ?

ION : Îți amintești zorii acelei nopți cînd am intrat în iatacul mamei ?... Ai crezut că era moartă, nu ?... Nu murise. Am aflat la căpății perna sfîșiată și fulgi împrăstiați peste chipul ei, și, aplecîndu-mă asupra mamei, ea a deschis ochii.

LEORDEANU (*cu un pas îndărăt*) : Minți !

ION : Și am întrebato : „Cine ți-a făcut rău, măicuță ?... Tata ?” Și pleoapele mamei s-au lăsat peste întrebarea mea și nu s-au mai ridicat niciodată.

LEORDEANU : Va să zică, așa... Încearcă, dar, și mă omoară ! Cum am omorît vîpera, așa omorî-voi și puilul.

ION : Ați auzit ? Mărturisitu-s-a, și noi am fost față !

LEORDEANU : Nu-i adevărat, n-am mărturisit nimic.

ION : Degeaba îți vrei vorba îndărăt. Află acum, bătrîne, că atunci cînd am intrat în iatacul mamei, era moartă de mult. Am vrut numai să momesc adevărul din tine, și viclenia mea l-a tras la iveală, ca să deie osindei tale o îndreptățire fără greș. Dintotdeauna am fost încredințat că tu ești ucigașul, dar niciodată n-am avut îndreptățire mai bună ca acum.

LEORDEANU : Netrebnicule, iată ce ți se cuvine ! (*Se repede să-l lovească, dar Ion, cu o lovitură îndeminatică, îi azvîrle sabia din mînă și pune un picior peste ea.*) Ai cutezat să mă lovești ? Și mai stai în fața mea ?

ION : Am fugit o dată din fața ta, că eram nevîrstnic, neștiutor și neputincios. Ci pînă azi am adăugat destui ani anilor mei, ca să știu mai multe și să-mi sporesc puterea.

LEORDEANU : Putere vei fi agonisit tu, dar întru știință cînd vei fi început a te lumina ?

ION : În noaptea cînd m-ai dat curvelor tale. Din clipa aceea, cînd m-ai azvîrlit țigăncilor, de m-au despuiat și mi-au încercat bărbăția, din clipa aceea parcă mi-a căzut o coajă de pe ochi și am cunoscut, la rădăcina cea pururea vie a vieții, odată cu păcatul și cu presimțirea morții, setea cea veșnic nestinsă a științei. De voi afla, mi-am zis, un ticălos mai mare decît tatăl meu, îl voi cruța. De atunci am colindat o lume ! O lume de strîmbătăți și de ucigași ! Pe lingă asemenea diavoli ce mi-au înlînit ochii, semenii cu un prunc abia lepădat de la sinu mamei. Dar a fost destul să văd cît de mare e răutatea lumii, ca să spun în sinea mea : din asemenea postav se croiesc ucigașii, și cu asemenea fărădelegi se căpușește Iadul ! Și nu ți-am aflat prilej de iertare.

LEORDEANU : Și crezi că a muri de mîna feciorului meu este o moarte vrednică de un viteaz ca mine ?

ION : Vitejia ți-ai cheltuit-o pe-aiurea, pe seama păgînilor ! Pe-aici nu ți-ai risipit decît netrebnicia.

LEORDEANU : Și cîți turci am omorît eu, oare nu-mi răscumpără nici o vină ?

ION : Dar că te-ai purtat cu ai tăi de parcă am fi fost cu toții neam de turci, asta-i vină ce se poate ierta ?

LEORDEANU : Ia seama, în maică-ta, n-am vărsat decît un singe strein. În mine, vei vărsa chiar singele tău !

GLASUL BOGDANEI : Omoară-l ! Omoară-l, nu-l asculta !

ION : Și tu, vărsînd din singele mamei, n-ai vărsat din singele meu ?

LEORDEANU : Este scris undeva că singele mamei este mai scump decît singele unui tată ?

ION : De va fi fiind, sau ba, scris, nu știu. Atîta știu doar : că oriunde curge singele mamei este în primejdie în-săși temelia lumii.

LEORDEANU : Cine te-au dăscălit să fii așa necruțător ?

GLASUL BOGDANEI : Omoară-l ! Astupă-ți urechile și omoară-l ! (*Oamenii se dau deoparte să-i facă loc.*) Iată, așa ne-a fost dat să ne vedem între morți. Mama mea e acolo... Trimite-i ucigașul, să-i țină de urît pe sub pămînturi !

ION : De ce nu stai să-ți plîngi mortul ?

BOGDANA : Nu de lacrămile mele are nevoie mama, ci de ura mea. Lacră-

mile, ție și le-am adus, pentru ca, sorbindu-le de pe ochii mei, să-ți otrăvești orice milă.

LEORDEANU : Iată cu ce a venit să cumpere singele meu : cu lacrămile ei !

ION : Nu lacrămile ei m-au făcut dușmanul tău... Dreptatea ! Și Dreptatea îmi spune că cine cruță azi un ucigaș, îi pregătește jertfele de mline.

LEORDEANU : Așa ? !... Atunci, na, omoară-mă ! Poate nu știi unde mi-i inima ? Să-ți spun eu ! (*Dezgolindu-și pieptul.*) Aici !

ION : Fii liniștit ! De vei fi avînd cu adevărat și o inimă, voi găsi-o și singur. Dar nu, nu moarte de sabie ți se cade ! Cu haita te-ai însoțit, ca un ciine ai mușcat, moarte de ciine îți voi da ! În fălcile ciinilor tăi te-oi azvîrli, în burta haitei să te îngropi !

LEORDEANU (*răcnit*) : Noo ! !

ION : Și în pămînt să te întorci doar îngropîndu-te bucată cu bucată, ici și colo, pe unde se va întîmpla să-și lepede scirna sau duhul ei cel ciinesc. Și, în iadul ciinilor, de va fi fiind așa ceva în împărăția subpămîntului, pe acolo să ți se pustiască duhul tău cel ciinos !

LEORDEANU : Așaaa ? ! Atunci te blestem, ucigaș de tată : impuținat să umbli prin lume, nici dragostea să te mîngie, nici somnul să te odihnească, nici moartea să te izbăvească. (*Bogdanei.*) Și tu... tu... Blestemul meu să-ți calce pe urmele pașilor... și de te vei cățeli pe-aiurea, izbească-te și în urmașii tăi !

BOGDANA : Smulge-i blestemul de la gură ! Omoară-l !

(*Bătrînul fuge în fundul casei. Și Ion, după el, dispăre.*)

UN BĂTRÎN : Doamne, ce faptă se săvîrșește acolo ?

(*Se aude un strigăt de moarte. Apoi, tăcere mare. Și, în tăcerea asta, își fac loc, cu înfricoșare, Samoilă și Tomșa.*)

SAMOILĂ : Unde-i Ion ?

TOMȘA : Aflarăm că s-a întors Ion... Ce s-a întîmplat ?

(*Apare Ion, tirînd de guler leșul bătrînului Leordeanu.*)

ION : Iată, bătrînilor, mi-am făcut datoria, și ucigașul ucigașului am fost.

SAMOILĂ : Ion...

ION : Aha, voi ! Frații mei cei buni și căpoși ! De-ați fi făcut acu' trei ani ce eu am făcut astăzi, ați fi cruțat lumii cîțiva morți, și mie, blestemul unui chin.

SAMOILA : Ion, mai bine te-ai gândi să fugi... Că vine însuși armașul Domnului, pe care Hrisantia îl ceruse Domniei. Și, aflându-te ucigașul tatălui nostru, nu va pregeța să te pună în lanțuri, să te poarte la Scaunul Judecății... Și capul îți va fi în primjdie !

ION : Să fug ? Așa de repede s-a și împlinit blestemul tatii ? Bine, dacă asta mi-e blestemul, cerca-voi să-l port. Dar nu înainte de a sătura haita cu leșul tatei.

TOMȘA : Ion... nu face faptă de păgîn.
SAMOILA : La hotarul morții, totul îngenunchează, chiar și ura.

ION : Facă-se cum vreți ! (*Batjocoritor.*)
N-am fost eu învățacelul vostru și nu v-am ascultat eu întotdeauna ? De-acu', ne vom împărți treaba frățește. Ce-a fost mai ușor de făcut, a fost partea ucigașului : l-am omorât ! Partea cea mai grea v-o las vouă : tu, frate, să te rogi pentru el, și tu, să-i pui cruce la căpății.

BOGDANA : Și eu ?

ION : Tu ? !... Zi de zi, și an de an, m-am mîngîiat cu numele tău și cu nădejdea însoțirii noastre. Și, iată, în loc să-mi aflu mireasa juruită, aflu o fecioară pîngărită. Nici n-am apucat a poposi lingă tine, și blestemul omorului mă

pune pe fugă. Fugar fiind, aidoma cu un mort voi semăna. Și tu, statornică rămînînd, văduvă după mine vei fi. Cî măcar încearcă, de-ți vor mai rămîne lacrimi de la îngropăciunea mamei tale, să mă plîngi și pe mine. Și cui mă va vorbi de rău, tu așa să-i spui... Că a fost odată un căpcăun ce-și hrănea haita cu ce rămășițe de om i se prilejeau de la ospățul vieții lui. Și a venit un om care a vrut să nimicească haita, și începutul, cu tătăl haitei s-a început. (*Izbucnește lătratul furios al haitei.*) Auziți ? Mă așteaptă ! Le-am făgăduit leșul tatii, și acum ce altceva le pot făgădui, ca să-i amăgesc ? Doar leșul meu ! La fiecare pas va trebui să le azvîrl o bucată de carne ! Și de unde va fi să iau carnea, dacă nu de pe osul meu ? Ci așa mă voi mărunți, bucată cu bucată, și otrăvindu-se din carnea mea, blestemată cu blestemul omorului, haita se va semăna pe drumul pierzaniei, și putoarea ei se va risipi de la fața pămîntului. Atunci, desovărate de orice petec de carne, osemintele mele s-or așterne înaintea Domnului și, os de os lovindu-se, așa vor striga : „Doamne, ia-ne capul, că tot restul l-am lăsat pămîntului, și altceva nu mai avem ce-ți da.” (*Iese.*)

PARTEA a III-a

Teșirea

(cinci acte)

Biserica din Lcorda. Ingrămădeală de pomanagii : parte, în prelungirea unei mese lungi, în fața unui clubăr mare, din care polonicul lui Zahel împarte mîncare ; parte, risipiți care cum au apucat, pe treptele bisericii, printre morminte, pe cărarea dinspre drum, cu strachina în poală, tot sorbind și clefăind.

Actul I

ZAHEI : Dar nu vă înghesuiți, irozilor și hămesțiilor, că-mi răsturnați bunătate de ciorbă, și alta în loc nu vă vine !

PRIMUL POMANAGIU : Dar măcar ajunge-va pentru toți ?

ZAHEI : N-aibi tu griji de partea altora, tu vezi-ți de strachina și de dărăbul tău de piine.

(*Intră Samoilă, în straie de rînd, și Tomșa.*)

Personajele părții a treia

DOMNUL MOLDOVEI

SAMOILA } feciorii lui
TOMȘA } Șerban Leordeanu

ION

ZAHEI, sluga de taină
INALT-PREASFINȚIA-SA

MITROPOLITUL
PIRCĂLABUL DOMNITORULUI

BOGDANA, fiica Hrisantieii

Boieri divaniți, pomanagii, norod

SAMOILĂ : Iacătă și norodul Bogdanei... Orbi și schilozi, hoți cu mina tăiată, pomanagioice cu plozii de fustă... Toți lihniții pământului, și toată viermăraia lumii !

TOMȘA : Da zău, Dumnezeu să mă ierte, s-au înmulțit, ceva de spăriet !

SAMOILĂ : Nici nu-i de mirare ! În șapte ani, a tot fost vreme să se afle. Și de cind s-a lătit vestea că la curtea Leordenilor se dă de pomană și de mâncare, apoi an de an, la vremea Paștilor, numai vezi înșirindu-se, pe toate drumurile care duc într-aici, calici de pretutindenea. Auzi ce mai răsună lumea de atita clefăit și mozoaleă, de atita ghiorțială și glgii-tură ? De n-ar fi să calc făgăduiala făcută Bogdanei, cu biciul i-aș alunga de la ușa bisericii.

TOMȘA : Fii mai milostiv, frate. Că doar și tu fuseși odată omul lui Dumnezeu, și nu vei fi lepădat, odată cu rasa călugărească, și toată învățătura Scripturilor.

SAMOILĂ : Și de-am fost odată omul lui Dumnezeu, trebuie să fiu de-a pururea sluga pomanagiilor ?... Simți cum pute ?

TOMȘA : Sărăcia n-a mirosit niciodată frumos.

SAMOILĂ : Nu a sărăcie miroase, ci a boliște și a moarte. Și, eu mă tem de putoarea asta ce-mi vestește moartea.

TOMȘA : La ce te duce gândul ?

SAMOILĂ : Poate nu știi, dar mi-a șoptit astăzi pircălabul... Ici și colo, în preajma noastră, s-au aflat oameni morți, acoperiți de bube. Ci așa ne este de bănuială că nu foamea i-a omorât..

TOMȘA (făcîndu-și cruce) : Adică, să ne fi adus pomanagiii vreo molimă ?

SAMOILĂ : Asta, nimeni nu poate ști, cine este purtătorul morții. Dar bine ar fi de-am scăpa de ei ! Mă duc să adun argații. Că de-or afla calicii, nimeni nu-i va mai putea stăpîni. Iar tu aține calea Bogdanei, nu cumva să vină pe-aici. (Iese.)

TOMȘA (îngîndurat) : De ce m-aș mira că molima este aici și că nimeni încă nu știe, cînd moartea este pururea printre noi și n-o bănuim ? Cine va fi mortul ceasului ce va să vină ? Poate ăla... poate cela... poate eu... Că, la urma urmei, cu ce mă deosebesc de turma asta de calici ? Am mai mult pămînt decît îmi trebuiește ca să mă îngrop, mai multe bucate decît îmi trebuiește ca să mă satur, mai mulți galbeni decît pot cheltui, ba chiar și mai mult aer decît le trebuiește bojocilor mei. Și, cu toate acestea, cu cît sînt mai mulțumit decît calicii ăștia ? O zdreanță de suman și un nădrag peticit le este destul să se acopere ! Talpa îngroșată de atita mer-

sură le ține loc de opincă ; pielea, argăsită de ploaie și de vînt, le ține loc de cămașă, și rapănul, cînd îi îmbracă, le ține de cald. Și ce alta sînt eu față de Dumnezeu, mai mult decît sînt ei față de mine, dacă nu un biet pomanagiu, păsuit pentru un ceas printre bucate pămîntești ? (Oprindu-se între cruci, în fața unuia pre-ocupat să mănînce.) Ci ia spune, rogu-te : știi tu care o fi deosebirea dintre noi și viermii mormintului pe care mănînci ?

AL DOILEA POMANAGIU (liniștit) : Cum să nu știu ? Eu mănînc deasupra, și viermii, dedesubt. (Rîsete.)

TOMȘA (melancolic) : Iacătă unde s-a ascuns toată înțelepciunea lumii : în gura unui calic. (Iese.)

AL TREILEA POMANAGIU : De treabă boier !

PRIMUL POMANAGIU : Numai de-ar da Dumnezeu să ajungă ciorba la toți !

(Intră un ins înalt, bărbos, în straie călugărești, ponosite, cu desaga în spinare, cu toiagul în mînă. Nehotărît o cli-pă, apucă o strachină pustiită pe o piatră de mormînt, își scoate de la briu, de sub funia cu care e încins, lingura de lemn, și se îndreaptă către Zahei.)

ZAHEI : Degeaba întinzi strachina, că nu mai am nimic a da ! La anu' să vii mai devremior !

CĂLUGĂRUL : Bun sfat, numai nu ține de saț nici măcar o zi, darămite un an !

ZAHEI : Nu-i nimic : cel din urmă va fi cel dintîi.

CĂLUGĂRUL : Pină a fi cel dintîi, sînt cel din urmă.

ZAHEI : Cîrcotașule !

CĂLUGĂRUL (se îndreaptă către crucea cea mare, la poalele căreia mănîncă cîțiva inși) : Mi-ați îngădui, oare ?

PRIMUL POMANAGIU (abia ridicîndu-și ochii din strachină) : De ce să nu-ți îngădui ? Slavă Domnului, cimitirul îi al tuturor, loc este destul pentru toată lumea ! (Rîsete.) Dar nu te duci să-ți iei ciorba ?

CĂLUGĂRUL (ostenit) : Nu prea mă îndemn eu la mîncare.

PRIMUL POMANAGIU (atent) : Zău, să-tul ești ? După cît bag de seamă, nu prea știi rostul lucrurilor pe-aici. De așa departe vii ?

CĂLUGĂRUL : De departe.

PRIMUL POMANAGIU : Și departe te duci ?

CĂLUGĂRUL : Numai Dumnezeu știe cît de departe.

PRIMUL POMANAGIU : Atunci, la ce te-ai abătut din drum ?

CALUGĂRUL : Cine drumețește la drum lung, nu-i strică a poposi într-un țințirim, ca să-și mai amintească unde sîrșesc toate drumurile.

PRIMUL POMANAGIU : Iscusită vorbă, și înțeleaptă. De ești bătrîn, trebuie să ai o mie de ani !

CALUGĂRUL : Dacă o mie de ani incap în buchiile unui ceaslov, apoi socotește citu-s de bătrîn, dacă port în cap toată Sfînta Scriptură.

PRIMUL POMANAGIU : Aha, înțeleg ! Călugăr ești, sau cărturar ?

CALUGĂRUL : Călugăr bănuit, cărturar neștiut... poate oștean întors acasă.

PRIMUL POMANAGIU : Ciudată făptură trebuie să fii !

CALUGĂRUL : Ți-e frică de mine ?

PRIMUL POMANAGIU : Aș ! Ce să-mi faci ? Cine a știut îmbătrîni ca mine, nu se mai sperie nici de moarte.

CALUGĂRUL : Atunci, ia spune-mi, rogu-te, ce fel de boieri or fi ăștia, din mila cărora se leorpăie un ciubăr de ciorbă ?

PRIMUL POMANAGIU : A, neam vechi ! Cu dregătorii de tot felul. Iaca, vezi biserica asta cu hramul Sfîntului Neculai ? Ridicată a fost de străstrăbunul Leordenilor... Ista a fost dintre Leordenii cei buni. Crucea a mare, de piatră, pe el îl străjuiește. De-atunci, așa s-a statornicit : ca toți Leordenii să se îngroape aici, la loc de cinste, în pămînt sfințit, lîngă trupul maicii noastre, carele este Sfînta biserică.

CALUGĂRUL Și, aici or fi toți ?

AL DOILEA POMANAGIU : Aș, toți ! Cum să fie toți, cînd s-au prăpădit cite unii pe-aiurea, în surghiun, ori în băttăli prin țară streină ? Dar, pe care cum se întîmplă să-l prindă moartea pe meleagurile noastre, aici îl aduce, și aici îl îngroapă.

CALUGĂRUL : Și care a fost ultimul ce s-a îngropat ?

PRIMUL POMANAGIU : Ultimul ? ! Vezi colea, mai cătră marginea cărării, o lespede de piatră ?

CALUGĂRUL : Văd.

PRIMUL POMANAGIU : Acolo zace Șerban. Ista a fost dintre Leordenii cei răi ! Și-a obidit, zice-se, oamenii, și-a omorît nevestele, care în bătaie, care cu mîna lui ; a bagiocurit fetele gospodariilor, ba, pe mama uneia, Hrisantla jupineasa, și ea de viță veche, a și omorît-o, și el însuși a pierit de sabia mezinului său. Iaca, așa întîmplări cumplite, cu patimi de tot felul, cu dușmăanii, omoruri și blesterne, s-au îngropat sub piatra aceea. Și, cu toate acestea, urmările lor mai umblă încă prin lume.

CALUGĂRUL : Ce fel de urmări ?

PRIMUL POMANAGIU : Mai întii că

mezinul, temîndu-și capul, a fugit. Iar Vodă, socotind să pedepsească un asemenea nelegiuit omor de tată, și neavînd pe cine altcineva judeca, decît un fugar, l-a surghiunit de veci, sub pedeapsă de moarte. Ba încă, socotindu-l gata mort, i-au luat și partea ce i s-ar fi convenit din moșia părintească, de le-a dat-o fraților lui. Și de atunci nici că s-a mai aflat ceva despre el.

CALUGĂRUL : Chiar nimică ?

AL DOILEA POMANAGIU : Ei, vorbe au fost ele destule : că s-ar fi ajuns căpetenie în țara leșilor, că l-ar fi pălit ciuma pe drumul Ierusalimului...

AL TREILEA POMANAGIU : Adevărul este că a fi pierit pe pămînturile arabilor.

AL PATRULEA POMANAGIU : Eu mai degrabă cred că a trecut în țara turcilor și s-a turcit, pentru ca, pierzîndu-și, odată cu numele, și faima ucigașului de tată, să incurce urmele în fața Morții, precum vulpea cea vicleană în fața vîntătorului.

CALUGĂRUL : Ciudat ! Pare-mi-se că și eu am auzit cite ceva, prin rătăcirile mele, de un asemenea ucigaș de tată.

PRIMUL POMANAGIU : Și ce-a auzit sfinția-ta ?

CALUGĂRUL : Așa parcă mi s-ar fi povestit, că fugind de la locul omorului, s-ar fi pripășit mai întii prin țara leșilor, de-a ajuns cu timpul grămăticul Craiului... Apoi neastîmpărul l-a mînat prin lume, la muntele Athos, la Cetatea de Scaun a Sfîntului Petrea, și tot adunînd la învățură cît poate intra într-un cap de om, s-au innădit la sfat cu fel de fel de fețe cărturărăști și sfințe obrazne monahicești, pentru ca tuturora să le pună întrebarea : vinovat sau ba ?

PRIMUL POMANAGIU : Și ce răspuns i s-a dat ?

CALUGĂRUL : „Vinovat“. Dar ce fel de povești vă îndrug eu ? Că de mi le-ar spune o altă gură, mai nu le-aș crede.

AL DOILEA POMANAGIU : Oricum a fi, pe acasă n-a mai dat. Și, iată, anul ăsta se implinesc șapte ani de cînd i s-a pierdut urma.

CALUGĂRUL : Și de-ar fi să se mai întoarcă ?

AL TREILEA POMANAGIU : Dumnezeu să-l păzească, dar nu prea cred că i-ar prii asemenea întoarcere. Căci i-ar fi capul în primejdie. Iscoade și poterași se află pretutîndeni, pe unde nici cu gîndul nu gîndești, poate chiar și pe-aici pe undeva, printre noi, și de-ar pune mîna pe el s-ar bucura foarte... Căci capului istuia i s-a pus un preț, și nu prea văz eu cine ar fi milostivul ori mărinosul acela care și-ar

lăsa prilejul în drum și s-ar lipsi a întinde mîna după purcoiul de bănet !
CĂLUGĂRUL : Poate doară vreun ciung !
(Risete.) Și, de ceilalți frați ce se mai știe ?

PRIMUL POMANAGIU : După ce și-au îngropat părintele, de atîta scîrbă și-au luat lumea în cap.

CĂLUGĂRUL : Și s-au întors ?

PRIMUL POMANAGIU : Vezi bine, ce erau să facă ?

CĂLUGĂRUL : Și, cu fata aceea ce s-a ales ?

PRIMUL POMANAGIU : De care fată vorbește sfinția-ta ?

CĂLUGĂRUL : Păi, nu pomeniși de-o fată ?

PRIMUL POMANAGIU : Zău, am pomenit eu de ea ? (Bănuitor.) Poate oi fi pomenit. Cînd a fost, atunci, de s-au hotărît ai doi frați să plece în lume, au făcut înscris la Domnie, cu pecete domnească, precum că, în lipsa lor, ea să fie stăpînă, și că de-ar fi să nu se mai întoarcă nici unul, ei să-i rămînă totul, ca uneia ce-a avut de suferit de pe urma Leordeanului celuiia bătrîn.

AL DOILEA POMANAGIU : Ci ea nu s-a bucurat. A primit stăpînirea ca pe o pedeapsă : nu ca un stăpîn înrădăcinat în averea lui, ci ca o slugă căreia i s-au lăsat zălog bunuri și bucate menite altora.

PRIMUL POMANAGIU : Și așa s-a pedepsit ea să robească la sporul casei ăsteia, atîta s-a ostenit, și așa a chibzuit ea toate, că din grija și robia ei s-a așezat bunăstarea, și dărăpănăturii din vremea bătrînului i-au pus capăt, spre mulțămirea tuturor.

CĂLUGĂRUL : Și bărbat nu și-a aflat ?

(Tăcere mare.)

AL PATRULEA POMANAGIU : Au nu știi că fata este păzită de un blestem ?

AL DOILEA POMANAGIU : Păzită sau ba, blestemul n-a spăriet pe nimeni. Faima frumuseții și averii mulți pețitori i-a adus, și pe mulți vrednici bărbați a ispitit : toți, oameni unul și unul, mai tineri și mai vîrstnici, boieri de tot cinul, ba încă n-au lipsit nici vreo doi coconi de pe meleaguri străine.

PRIMUL POMANAGIU : Degeaba. Nimeni nu și-a putut face drum cătră inima ei, și tuturor le-a închis ușa. Și, unii șopteau : „Asta să fie soarta ei de femeie, să îmbătrînească fără de bărbat și fără de copii ?” Și, alții spuneau : „Ori cel venit n-a fost cel așteptat, ori cel așteptat încă n-a venit.”

CĂLUGĂRUL : Crezi, adică, să fi așteptat ea pe careva ?

PRIMUL POMANAGIU : De așteptat, a așteptat. Pînă a dat Dumnezeu și s-au întors frații.

CĂLUGĂRUL : Va să zică, s-au întors !

PRIMUL POMANAGIU : Păi, nu ți-am spus că s-au întors ? Samoilă, ăl ce era să se facă preut, lepădîndu-și sutana și apucînd sabia, intrase în slujba străinătăților. Dar, decît slugă la împărat, mai bine împărat în bujdeuca ta... Sătul a tot omorî oameni, s-a întors acasă și s-a apucat de plugărit. Nu-l văzuși ? Că adineori se arătase și el !

CĂLUGĂRUL : Și Tomșa ?

PRIMUL POMANAGIU (bănuitor) : Ii știi și numele ?

CĂLUGĂRUL : Păi, nu mi l-ai spus tu ?

PRIMUL POMANAGIU : Ei, s-a întors și el ! Numai mințile nu i-s pe-acasă. Că altceva decît a bea și a vorbi de unul singur, nu-l mai duce mintea.

CĂLUGĂRUL : Și i-au luat fetei tot ce i-au dat ?

AL DOILEA POMANAGIU : N-avea sfinția-ta grijă, i-au făcut parte și ei ! Ba încă și pe dinșii s-ar fi dat, de s-ar fi învoit ea. Căci i s-au înfățișat fetei și i-au spus : „Uite, juruită ai fost unui Leordeanu ! N-ai vrea, cumva, să te îndupleci și să iei, în lipsa fratelui nostru carele s-a săvîrșit, pe unul dintre noi ?” „Bine, a zis ea lui Samoilă, am să te iau pe tine. Dar, pînă a te lua, să-mi plătești simbrîie pe toți anii cîți am muncit.” „Și ce simbrîie vrei ?” „Vreau, a zis ea, ca de-acum încolo, cît oi trăi la casa ta, în fiecare an, în zilele Sfințelor Paști, să chemi calicii țînutului și să-i ospătezi întru pomenirea cui știu eu !” „Așa se va face”, a zis Samoilă. Și, de-atunci, trei zile pe an aflăm aici praznic și ospăt.

CĂLUGĂRUL (încet) : Și s-au luat ei bărbat și femeie ?

PRIMUL POMANAGIU : S-au luat. Dar nici un prunc n-a venit să le binecuvînteze insoțirea.

CĂLUGĂRUL : Ciudate povești mai știți și voi ! Dar, cui n-are mîncare de mîncat, măcar povești de rumegat... Și-acu', să vă spun și eu : rămîneți cu bine ! (Dă să se ridice, face un pas, șovăie și cade. Pomanagiul, în jurul lui.)

AL TREILEA POMANAGIU : Bolnav o fi, ori lihnit de foame ?

PRIMUL POMANAGIU : Uitați-vă la el... Chior, nu l-am văzut, ciung nu este, schilod, nu se vede... Hm, cine naiba o fi ? Ian uitați-vă cu băgare de seamă ! Văzutu-l-ați, vreodată, careva ?

AL PATRULEA POMANAGIU : Nimeni.

AL DOILEA POMANAGIU : Atunci, cu nimeni seamănă.

PRIMUL POMANAGIU : Ba, cu cineva tot aduce el... Cu dracu' !

(Tăcere mare.)

AL TREILEA POMANAGIU : Un drac, la ușa bisericii ?

PRIMUL POMANAGIU : S-au mai văzut ei și prin locuri mai sfinte... Fraților, puneți mîna pe el !

ZAHEI : Ce vreți să faceți cu omul ?

PRIMUL POMANAGIU : Să-l băgăm cu capul în aghiazmă.

AL DOILEA POMANAGIU : Și, dacă moare ?

PRIMUL POMANAGIU : Se va adevări, barem, că este făptură de pe tărîmul nostru.

(Îl tirăsc în pragul bisericii.)

ZAHEI : Ei, ce faceți voi acolo ?

(Intră Bogdana. Calicii i se închină.)

BOGDANA : Ce gilceavă aflu aici, pe locul ospățului meu ?

PRIMUL POMANAGIU : Nu-ți fie cu supărare, stăpînă, îl adevărim pe dracu' !

BOGDANA : Din mila lui Dumnezeu și din tainul casei mele v-am ospătat. Ca să fie acest ospăț întru slava Domnului nostru Isus Hristos, și pomană întru odihna morților noștri. **Ci vol**, oameni de nimic ce sînteți, și fără de rușine, n-aveți altă treabă decît a vă ține de hoțit și de sfadă ?

PRIMUL POMANAGIU : Stăpînă dragă, omul ăsta este o iscoadă. Ci noi, numai de dragul domniei-tale îl prinserăm, ca să îl infățîșăm și să-l cercetezi : cine este, de unde vine, ce treabă are el, de ne tot trage de limbă ?

BOGDANA : Credeți voi că iscoadele pîrcălăbiei își găsesc de slujbă chiar și în ziua de Paști ?

PRIMUL POMANAGIU : Oare dracu' stăpînă, și Moartea, știu cumva de odihnă ?

BOGDANA : Și ce-ar avea de iscodit, într-un loc fără de taine ?

PRIMUL POMANAGIU : Să-l întrebăm pe dînsul, stăpînă... Haide, păcătosule, fă ochi și așterne-te în genunchi, cînd îți vorbește milostiva noastră stăpînă !

(Îl susține în genunchi în fața Bogdanei, și, cu mîna în părul omului, îi pleacă teasta pe spate, la vedere.)

BOGDANA *(privindu-l de sus)* : Văzurăți voi drac cu ochii duși, cu buzele crăpate și cu obrazii supti ? Iată, te întreb, și tu răspunde : cine ești ?

AL DOILEA POMANAGIU : De ce tace ?

BOGDANA : Nu fiți nerăbdători. Așa-i răspunsul : începe c-o tăcere. *(Călugărului.)* Ci poți spune ce te-a adus pe meleagurile acestea ?

CĂLUGĂRUL : Osînda.

PRIMUL POMANAGIU : Auzirăți ? Tot în dodii vorbește ! Zău, stăpînă, decît l-am ispitit cu vorba bună, mai bine l-am băga cu capul în aghiazmatar. De-i va sfîrîi capul în aghiazmă ca fierul înroșit în apă și ni se va topi din mînă ca un abur fierbinte, atunci, drac este.

BOGDANA : Și alt chip de a ispitit adevărul nu știți ? *(Se apropie, ingenunchiază, la rîndu-i, în pridvor, și-și privește omul în față.)* Hristos a înviat.

AL DOILEA POMANAGIU : De ce tace ?

CĂLUGĂRUL *(incet)* : Adevărat a înviat. *(Calicii îl slobozesc, și omul, nesuștinut, se răstoarnă la picioarele lor, sub ochii Bogdanei, cu mișcarea, lipsită de orice mlădiere, a unui corp mort.)*

AL DOILEA POMANAGIU *(dezamăgit)* : Va să zică, nu e dracu'.

BOGDANA *(în picioare)* : E ciuma. *(Calicii se trag îndărăt.)* Cine mă ajută să-l trag la adăpost ?

PRIMUL POMANAGIU : Stăpînă, bagă de seamă ! Moartea este în atingere !

BOGDANA : De aceea vă este dragostea în fugă ? *(Se apleacă, apucă omul de subțiori și-l trage în biserică.)*

PRIMUL POMANAGIU *(se repede în pridvor, trîntește ușa în urma Bogdanei și o proptește cu spinarea)* : Fraților, puneți mîna ! Leațuri și cuie, repede !

AL DOILEA POMANAGIU : De unde, leațuri ?

PRIMUL POMANAGIU : Desfaceți masa ! *(Pomanagii desfac masa lungă.)*

ZAHEI : Ce vreți să faceți ? De ce-ați închis-o ? N-auziți cum bate ?

PRIMUL POMANAGIU : Împlinim legea obștii !... O toporișcă !

AL DOILEA POMANAGIU *(smulgîndu-și toporișca de la briu)* : Iacă și toporișcă !

PRIMUL POMANAGIU : Țineți ușa !

(Potrivește scindurile crucii, peste ușă, și le bate în cuie. Intră Samoilă, însoțit de argați.)

SAMOILĂ : Ce se întîmplă aici ? De ce înțepenii ușa bisericii ? *(Temători, pomanagii încep a se risipi.)* Am întrebă... De ce ? Cine bate în ușă ? Pe cine ați închis în biserică ?

PRIMUL POMANAGIU : Ciuma, stăpîne ! Și femeia ta.

Actul al II-lea

Conacul Leordenilor. Bogdana, țepănă și mută ; Samoilă se învîrte în jurul ei ca o flară strimtorată.

SAMOILĂ : Nu știu ce să mai fac și încotro s-o iau. Am lepădat rasa călugărească pentru sabie, sabia, pentru plug, și plugul, pentru o muiere. Și duhul sterpiciunii s-a ținut mereu după mine. Căci nimic n-a rodit sub mina mea : nici Sfinta Scriptură, nici singele turcului, nici ogorul arat, nici femeia pe care am luat-o. Și cînd, de-acu', a dat Dumnezeu de mi-a rodit ogorul, a venit ciuma de mi-a cosit cosașii. De ce s-a întimplat așa ? Pentru că, se vede, pe nimeni n-am știut sluji cum se cuvine : nici pe Dumnezeu, nici pe Vodă, nici pămîntul, nici pe femeia mea. Nestatornicia — asta să fie greșeala mea ? De ce m-oi fi azvîrlind eu de colo-colo ? Ce caut ? Ce vreau ? Ce-mi trebuiește ? O fi singele neliniștit al Leordenilor care mă mină ? Ori blestemul tatii, care mă pălește ?... Degeaba tot întreb : și cerul, și pămîntul, și ceaslovul sint mute ! Dar tu (*răsucit deodată, cu un deget întins amenințător*), tu, femeie... tu ai o gură ! De ce stai mută și nu-mi răspunzi ? Te-am luat eu cu sila ?

BOGDANA : Nu.

SAMOILĂ : N-ai încuviințat tu, în Sfinta biserică, cu gura ta ?

BOGDANA : Incuviințat.

SAMOILĂ : Sînt eu un bărbat nevolnic, cu mintea slabă și mădularul fără vlagă ?

BOGDANA : Nu.

SAMOILĂ : N-am slujit eu cu priință la gura cea fierbinte a pintecului tău ?

BOGDANA : Slujit.

SAMOILĂ : Nu ți-am hrănit eu, an de an, pomanagii pe care mila și cucernicia ta i-au adunat la pragul meu, de prin toată Țara-de-sus ?

BOGDANA : I-ai hrănit.

SAMOILĂ : Atunci, cu ce altceva m-ai putea dojeni ? Că am vrut, cu toată viața mea, a plăti tot răul ce ți s-a făcut din partea tatii ? Vorbește, cu ce ți-am greșit ? Mă învinuiești că nu te-am scos mai devreme din biserică în care te internai ciuma ? Dar te-aș fi putut eu scoate, cîtă vreme viața obștei e mai presus de viața noastră, a fiecăruia ? Spune, cu ce ți-am greșit ?

BOGDANA : Cu nimic.

SAMOILĂ : Atunci, de ce mă năpăstuiești cu muștenia ta ? De ce mă alungi de la patul tău ? Iacătă, o vară întregă, de la Paști, de cînd nu te-am

mai cunoscut. Ce duh a învîtat în noaptea Învierii, de te-a schimbat într-atît ? (*Intunecat.*) Cine a fost streinul acela, pe care l-ai ridicat, cu mina ta, dintre pomanagii ?

BOGDANA : Ți-am spus de mult... Un biet călugăr cerșetor.

SAMOILĂ : Cînd am deschis ușa bisericii, numai pe tine te-am aflat. El, ce s-a făcut ?

BOGDANA : Nu știu... am fost bolnavă.

SAMOILĂ : Dar tu ce socoți : duh să fi fost, și s-a risipit prin păreți ? Ori om va fi fost, și a fugit pe clopotniță ? Și, dacă a fugit... de ce-a fugit ?

BOGDANA : Cine poate ști ce păcate tăinuiește un om, de lumina zilei ?

SAMOILĂ (bănuitor) : Cînd vrei să răspunzi, știi întotdeauna găsi răspunsul.

BOGDANA : Cînd m-ai întrebat și n-am vrut să-ți răspund ?

(*Iese. După un timp, intră Tomșa.*)

TOMȘA : Ei, v-ați sfădit îndeajuns pe ziua de azi ?

SAMOILĂ : Ai văzut-o ? (*Incuviințare tăcută din partea lui Tomșa.*) Așa umblă mereu : de parcă i s-ar năluci cine știe ce arătare.

TOMȘA : Cu năluca asta, frate, trăim cu toții : la masă, la hodină, pe cîmp... Întotdeauna sîntem patru : noi trei și fi ea.

SAMOILĂ : Adică, care „noi trei“ ? Te gîndești la răposatul nostru frate ?

TOMȘA : Sînt morți și morți ! Unii se călătoresc așa de repede, că mai nu apucă a pleca, și numele lor s-a și uitat. Ci alții zăbovesc printre noi, de parcă nu s-ar mai îndura a pleca.

SAMOILĂ : Crezi, adicătelea, că se va fi gîndind la el.

TOMȘA : Care dintre noi nu se gîndește ?

SAMOILĂ : Oare, mă va fi ținînd ea de rău că nu i-am putut aduce, oricît m-am străduit, iertarea Domniei către fratele nostru ? Va fi crezînd ea cu adevărat că mă doare mai puțin decît pe dînsa osînda asta ce l-a împiedicat pe Ion să se întoarcă ? I se va fi părînd ei cumva că l-om fi vîndut pe Ion numai pentru ca s-o înduplec să fie femeia mea ? Dar s-ar fi înduplecat ea, de nu l-ar fi crezut mort ? Și, aș fi luat-o eu, de l-aș fi crezut viu ? Spune... crezi tu că va mai fi trăind ?

TOMȘA : Cum am putea crede, cînd de atîtea ori am primit incredințarea

morții lui ? Dar nici de-ar fi viu printre noi, n-ar fi atât de viu pe cât este de cînd îl știm mort. Ba, uneori așa mi se năzare : că este chiar mai viu decît noi doi ! Și că, dacă e musai a vorbi de năluci, apoi nălucile noi sîntem, nu el. Ci, uite, numai, la mine : de nimic nu-s bun. Trăiesc visînd, ori visez că trăiesc ? Că fapta parcă-i nefăptuită : nici o urmare nu-i vedește începutul, și nici o lucrare nu-i dă pe față puterea.

SAMOILĂ : Asta, așa-i... Nimic nu se leagă sub mîna noastră. (*Privindu-și mîna.*) De parcă așa ne-ar fi mîna : netrebnică și fără har. Pui mîna pe o greblă, și-ți cade din mînă. Duci lingura la gură, și nu știi de mîncînci. Cerci să-ți mîngîii femeia, și sub palma ta nu carnea ei afli, ci vîntul fără alcătuire și fără de noimă... Să fi păcătuit, oare, luînd femeia juruită fratelui meu ? *

TOMȘA : Aș ! De n-o luai tu, o luam eu, și de nu eu, o lua altul. Te uită numai la ea : este ea muiere să steie fără bărbat ?

SAMOILĂ : Atunci, de ce ne-o fi chinînd năluca lui Ion ?

TOMȘA : Poate că nu năluca lui Ion ne ceartă, ci moartea tatii.

SAMOILĂ : De ce să ne certe, l-am omorit noi ?

TOMȘA : Au ești așa sigur ? N-ai vrut niciodată să-l omori ?

SAMOILĂ : Ba de vrut, știi bine, am vrut. Dar a vrea și a face nu e totuna.

TOMȘA : Asta, așa este : noi am vrut... și Ion a făcut. Dar, oare, nu s-ar putea spune că ce noi am vrut, cu mîna lui am făptuit ?

SAMOILĂ : Nu din îndemnul nostru a ridicat sabia !

TOMȘA : Crezi ? Dar de cîte ori nu ne-a auzit el blestemîndu-ne tatăl și dorindu-i moartea ? Ci poți tu, frate, socoti cîte din blestemele și hulirile noastre au intrat în alcătuirea hotărîrii lui ?

SAMOILĂ : Nu-i adevărat ! De voia lui a fost să-l omoare.

TOMȘA : Dar noi pe el l-am așteptat să ridice sabia.

SAMOILĂ : Am fi putut noi să-l împiedicăm ?

TOMȘA : Știu eu ? !... Îți amintești dimineața omorului ? Să fi fost numai o împlinire că n-am fost față ? Pe unde am zăbovit noi atunci ?

SAMOILĂ : Pe unde ? Nu călăream noi către mănăstire, cînd oblicirăm de năvala Hrisantiei către curtea noastră ?

TOMȘA : Și ne-am gîndit noi să ne întoarcem ? Ne-am uitat unul la altul și

ne-am văzut de drum. De parcă așa ne-am fi vorbit : „Cîtu-i de aprigă jupineasa, poate dă Dumnezeu și-l omoară !“

SAMOILĂ : Nu-i adevărat... nu-mi aduc aminte să mă fi gîndit la așa ceva.

TOMȘA : Dar și-a trecut vreedată prin mînte că în zorii acelei zile ne vom fi încrucișat drumurile și cu Ion însuși ?

SAMOILĂ : Îți amintești tu să-l fi văzut ?

TOMȘA : Cine știe, poate nici n-am vrut să-l vedem. Ori, poate că l-am văzut amîndoi, numai nu ne venea a crede. Eu m-am uitat la tine, și tu la mine, și tot călărînd pe cale, a mai trecut o bună bucată de timp pînă ce ne-am hotărît a întoarce. Și poate că nici de întors nu ne-am fi întors, de n-am fi prins de veste că armașul Domnului e pe drum.

SAMOILĂ : Așa să fie ! ?

TOMȘA : Apoi, de ce-l vom fi îndemnat noi să fugă ?

SAMOILĂ : Cum, de ce ? Dar nu-i era capul în primejdie ? Și, osînda de mai apoi, a Domnului, n-a dat un temei temerii noastre ?

TOMȘA : A dat. Dar, decît să fi așteptat osînda Domnului, n-ar fi fost mai nimerit s-o fi întimpinat, cerînd de îndată iertarea fratelui nostru ?

SAMOILĂ : Ar fi fost oare înțelept a cere o iertare îndoielnică, înaintea de de a-l vedea pe fratele nostru puindu-și capul la adăpost ? Și de-am cerșit, mai apoi, iertarea fratelui nostru, ne-a fost ea dată ? Ci n-am făcut mai bine dîndu-i galbeni, să-și înlesnească fuga, ascunzătoarea, și pîinea cea de toate zilele ?

TOMȘA : Așa-i, galbeni i-am dat... Dar ce alta i-am dat, decît partea lui de galbeni ? Și, nu cumva, cu bănetul ăsta i-am podit drum către surghiun, mai degrabă decît l-am ajutat ? Și pămînturile...

SAMOILĂ : Ce-i cu pămînturile ?

TOMȘA : Pămînturile nu le-a luat cu dînsul. Din toată partea ce i s-ar fi cuvenit, doar atît a luat cu el, cît a putut duce pe talpa încălțărilor lui.

SAMOILĂ : Am fi putut oare să-i punem moșia în desagă ?

TOMȘA : Nu, n-am fi putut. Atît mă gîndesc : din omorul ăsta, numai noi am tras un folos. Ion s-a ales doar cu surghiunul, cu scriba, cu pierderea feței, și cu moartea.

SAMOILĂ : Așa să fie ? Crezi tu cu adevărat că asta-i tot ce-am făcut : să-l fi vîndut morții, cu mîna asta, a mea ? (*Ca pentru sine.*) Cu mîna asta, cu care îi mîngîii femeia, și cu care încerc a culege roadele pămînturilor lui ?

- (Zăbovind pe un gînd.) Acum pricep ce fel de muște bîzii prin capul femeii mele... Oh, Ion, de te voi uita vreodată, atunci usucă-mi-se brațul din umăr și mîna din încheieturi să mi se desfacă !
- TOMȘA : Ia seama, frate, nu chema asupra ta blesteme pe care nu le poți stăpîni ! Mai bine cearcă a uita, cum eu însumi încerc. Că cine se uită prea mult îndărăt, stîlp de sare se face.
- SAMOILĂ : Dar pot eu uita ? (Intră Zăb.) Ce tot îmi dai tîrcoale ?
- ZAHEI : Păi, aș cam avea ceva de spus.
- SAMOILĂ (posomorît) : N-am timp. Spune-i lui TOMȘA. (Iese.)
- ZAHEI : Auzi, domnia-ta ? N-are timp ! Păi, nu sînteți voi stăpîinii mei ?
- TOMȘA : Ce să-i faci, sîntem ! Dacă te-am moștenit, te-am moștenit cu limbă cu tot. Ce vrei să-mi spui ?
- ZAHEI : Ce să spun ?... Se fură ! Și nu-i zi lăsată de la Dumnezeu, să nu-i priască diavolului !
- TOMȘA (plictisit) : Și, ce se fură ?
- ZAHEI : D-ale gurii.
- TOMȘA : Bine că este de unde ! (Zîmbind.) Domnul a dat, Domnul a luat, fie-i numele binecuvîntat.
- ZAHEI : Ba nu : că Dumnezeu dă, nu-mai dracul ia.
- TOMȘA : Din cîți calici a tot gonit ciurma pe drumurile țînutului, nu se poate să nu se brodească și un țîlhar.
- ZAHEI : Numai că, uite ce zice pîndarul : că țîlharul era unul cu fustă.
- TOMȘA : Și ce, s-a fost făcut opreliște, să nu fure decît cine are nădragi ?
- ZAHEI : Așa-i, asemenea opreliște nu s-a pomenit. Dar, te întreb eu, cine a mai văzut pomanagioaică fugind de-a călare ?
- TOMȘA : De-a călare, zici ?
- ZAHEI : Cu sacul în spinare, cu murgul între picioare.
- TOMȘA : Pe toate le știi ! Și, știi cumva și ce va fi avut în sac ?
- ZAHĂI : Cum să nu știu ? Cea mai frumoasă slană din cuhnia noastră.
- TOMȘA : Și murgul ?
- ZAHEI : Păi, nu ți-am spus ? Slana n-a fost decît începutul. Murgul din grajd, tot pe urmele slanei a luat-o !
- TOMȘA : Bine, am să mă gîndesc.
- ZAHEI : Mă rog, gîndește-te... Numai, fii bun și te gîndește și la asta : oare cine să-mi fi furat mie securicea ?
- TOMȘA : Securicea, zici ? De unde s-a furat ea ?
- ZAHEI : Păi, de unde să se fure ? De unde se afla... dintr-un cotlon anume.
- TOMȘA : Crezi, adică, să fi cutezat el, hoțul, a se furișa chiar în culcușul dumitale ?
- ZAHEI : Uite că a cutezat. Și, lucrul cel mai de-a mirării tocmai ăsta este : că nu s-a furat din coltonul acela decît numai și numai securicea mea. De unde va fi știut hoțul, care va fi fost el, unde îmi țineam eu securicea, hm ?
- TOMȘA : Nu știa nimeni de ea ?
- ZAHEI : Ba, de știut, era unul care știa... Un copil, de mai mare mila de el ! Cînd îl speria tat-su, numai cu mine venea el să doarmă, și numai în barba mea își ștergea el lacrămile.
- TOMȘA (interesat) : Și n-ai întrebat copilul ?
- ZAHEI : Ba, de întrebat l-aș fi întrebat eu, dar de unde să-l ieu, să-l întreb ? Că vezi, domnia-ta, în ăst timp, copilul acela a mai crescut cîte oleacă, numai bine, zău, să ajungă bărbat și să se piarză în lume. Și așa s-a pierdut de bine, că nimeni nu mai știe de el.
- TOMȘA (ingîndurat) : Și avea un nume copilul acela ?
- ZAHEI : Ei, Doamne iartă-mă, cum să nu aibă, dacă era născut din femeie și botezat creștinește ?
- TOMȘA (atent) : Și nu care cumva copilul acela purta numele Sfîntului Ion, Botezătorul Domnului nostru Isus Hristos ?
- ZAHEI : Așa este, Ion îi era numele. Dar de unde pînă unde, să vină copilul acela, care s-a fost făcut bărbat și s-a pierdut în lume, cu numele lui Ion, să-mi sfeterisească bunătate de securice, hm, poți să-mi spui ?
- TOMȘA : Bine, am înțeles. Acu' bagă de seamă, ține-ți gura și lasă-mă să mă gîndesc.
- ZAHEI : De lăsat, te-aș lăsa eu, numai, nu poci !
- TOMȘA (atent) : Ce mai vrei să-mi spui ?
- ZAHEI : Știi bujdeuca pădurarului ?
- TOMȘA : Știu. Dar parcă a murit.
- ZAHEI : Așa-i, omul a pierit, că l-a luat ciurma. Dar bujdeuca, tot acolo !
- TOMȘA : Și ce vrei, să-i dăm foc ? Cît a bătut-o gerul și vîntul, n-a mai fi rămas în ea nici sămînță de ciumă.
- ZAHEI (ingîndurat) : Nu știu cum s-a făcut, că tot înfundîndu-mă eu în pădure, am dat de ea.
- TOMȘA : Și ce s-a făcut ea, vizuină de fiare ?... Sau ai dat acolo peste careva ?
- ZAHEI (privindu-l drept în ochi) : Peste cine ? Nu era nimeni. (Dă să plece.)
- TOMȘA : Și-atunci, ce te supără, dacă nu era nimeni ?
- ZAHEI (îndoit) : În vatră, sub cenușă... vreo doi tăciuni.
- TOMȘA : Crezi, adică...
- ZAHEI : E ger de crapă chiatra !... Ci-neva își face foc, dar numai peste noapte.
- TOMȘA : De unde știi că numai peste noapte ?

ZAHEI : Pentru că ziua s-ar vedea fumul.
TOMȘA : Și acel cineva nu vrea să se vadă ?
ZAHEI : Nu vrea.

TOMȘA : Și asta socoteai dumneata să-i spui lui Samoilă ?... De-acu', bagă de seamă, o vorbă să nu-ți iese din gură.
ZAHEI : Mormint !

Actul al III-lea

Bujdeucă de pădurar. O laviță, o masă, un scaun fără spătar.
Oblonul, păzit de o cîrpă mare. Semiobscuritate. Intră Bogdana.

BOGDANA (*incet*) : Ion, ești aici ? Ion, unde ești ?

ION (*din umbră*) : Aici. (*Tăcere.*)

BOGDANA (*imbrățișindu-l*) : Oh, ce m-ai speriat ! De câte ori intru aici, mă tem că n-am să te mai aflu.

ION : Femeie, cît ai de gînd să mă mai ții ascuns aici ? Nu mi-a fost destul cît m-a întemnițat ciurma în biserică ?

BOGDANA : De ce te grăbești ?

ION : Ți-am spus... timpul nu-i al meu.

BOGDANA : Oare nu știi că Vodă te-a surghiunit ?

ION : Nu Vodă m-a surghiunit, ci fapta mea.

BOGDANA : Nu știi că te pîndește moartea ?

ION : De asta m-am întors : ca s-o primesc.

BOGDANA : De ce-ți rivnești într-atîta moartea ?

ION : Cum altfel mi-aș putea ispăși păcatul ?

BOGDANA : De aceea te-oi fi îngrijit eu, ca să te dau acum gîdelui, întreg și sănătos ?

ION : De aceea.

BOGDANA : Să nu mă faci să rid cînd inima îmi plînge !

ION : Ferească Dumnezeu ! N-aș vrea să te fac a rîde, cînd eu gîndesc a pune capul pe butuc.

BOGDANA : Asta n-are să se întîmple.

ION : Ba da, numai așa trebuie să se întîmple.

BOGDANA : Doamne, atît de însătat ești să mori ?

ION : Nu să mor... Să ies din surghiun.

BOGDANA : Și cum vrei să ieși din surghiun, intrînd în moarte ? Au nu este moartea un surghiun fără întoarcere ?

ION : Nu. Nici moartea, nici streinătatea nu fac surghiunul, ci gîndurile cele de neîmpăcat, printre care de-a pururi rătăcești, cu care de-a pururi te cerți. Dacă moartea mă împacă cu oamenii și cu Dumnezeu, atunci asta este moartea : ieșirea din surghiun.

BOGDANA : Acum știi de ce ai zăbovit atîta prin streinătăți : pentru că-ți va

fi fost greu de cărat povara unui asemenea gînd.

ION : Adevărat, greu mi-a fost. Și, cu povara asta, o lume întreagă am ocolit. Dar, cu cît mai mult o ocoleam, cu atît mă aduna funia la par. Căci parul ăsta era sabia din leșul tatii, și funia îmi era ținerea de mînte. Și iată-mă-s aici !

BOGDANA : Așadar, nu pentru mine te-ai întors ! Pentru moarte ! Atunci, cum de te-ai înduplecat să faci un ocol mai mult și să mai treci pe-acasă, înainte de a te duce să te dai pe mîna gîdelui ?

ION : Pentru că așa mi s-a părut, că nu se cade să primesc moartea înainte de a-mi lua un rămas bun de la mormîntul mamei și de la toate cîte rămîn în urma mea. Dar acum mi se pare că în acest gînd a fost mai multă viclenie decît aș fi putut bănui. Că de unde să bănui eu că, între mormîntul mamei și meleagurile copilăriei mele, ciurma îmi va lungi ocolul și făptura ta mă va strejui ? Și, pentru ca să-mi fie chinul pe măsura ochiului, pe tine te-a rînduit soarta să-mi fii ultima stavilă către moarte.

BOGDANA : De ce, pe mine mai la urmă ? Ca să te întîlnesc mai aproape de butuc ?

ION : Poate că așa se și cuvine. Cînd îmi voi pune capul sub secure și în brațe voi strînge încrîncenat butucul, așa am să gîndesc : că la pieptul tău îmi pun capul, și trupul tău cel viu îl cuprind.

BOGDANA : Nu ! Nu ! Nu ! N-am să îngădui ! N-am să te las !

ION (*posomorit*) : Femeie ! Tu mă ții în surghiun !

BOGDANA : O, nu... De vrei să mori, cuprinde-mă în brațe. Cu fiecare sărutare ce ți-oi da, te-oi otrăvi, și de o mie de ori am să te fac să mori, pentru ca de o mie de ori să te pot învia.

ION : Ți-am spus o dată : nu orice fel de moarte îmi trebuiește !

BOGDANA : Dar de care moarte ai nevoie, de aceea ce musai are trebuință de un mormint ? Îngroapă-te atunci în mine, căci nicăieri pe lumea asta nu vei afla mormint să te primească mai lacom, să te îngroape mai adnc și să te odihnească mai deplin.

ION : Asemenea amăgitoare moarte îmi hărăzești tu, ce seamănă mai mult a nuntire ?

BOGDANA : Cum ?! Zici că-ți voi fi mormint înșelător ? Atunci topește-te în mine, ca omătul primăvara, în pământ. Ori de nu, vină cu mine... Știu undeva un loc în care soarele nu răsară niciodată : o peșteră destul de mare să ne încapă, să ne adăpostească, și să ne ascundă.

ION : Asta ai vrea tu, să trăim ca lupii în vizuină ?

BOGDANA : Ci lupii nu-s lăsați de Dumnezeu ? De nu putem trăi ca oamenii, să trăim ca lupii.

ION : Cum adică, împreunându-ne asemenea fiarelor, pe unde ne-a păli nevoia ?...

BOGDANA : De unde știi tu ce-i aceea dragoste de lup ?

ION : Vinind ca lupii, oameni și jivine ? Sătul de sînge, mi-i în gînd să cruț pădurii cîteva vietăți.

BOGDANA : O, nu ! Din carnea mea îți vei îndestula foamea și cu sîngele meu îți vei potoli setea.

ION : Și, eu îți spun : mai bine ucigașul la butuc, decît să ostenesc hrînindu-l.

BOGDANA : Dar cine îți cere să ostenești ? Nici dinți nu-ți vor trebui să mă sfișii, nici gheare, să mă apuci. Mă vei sorbi cum îți sorbi aerul, nici urmă să mai rămînă de mine.

ION : Atît de mare îți este vrerea să ții în viață ăst biet ucigaș ? Nu, n-am să te ascult.

BOGDANA : Dar nu te vezi ? Te clatini ! Încă ești bolnav !

ION : Destul de zdravăn, încă, să-mi port vina la judecată și să-mi tirii hoitul sub secure.

BOGDANA : Măcar mai stai o săptămînă... O zi !

ION : Să fur o zi dreptății ca s-o dăruiesc păcatului ? O, simt că amefesc, că iar mă apucă răul cel ciudat, și mă bușește de pămînt, și mă scutură, și mă scutură...

BOGDANA : Ion, Ion... Sint aici, lîngă tine. Uite-mă ! Ia-ți din mine tot ce-ți trebuiește ! Doamne, de ce nu putem da din sănătatea noastră cui are nevoie de ea ?

ION : Auzi ?... Auzi ? Haita !

BOGDANA : E vîntul... Vîntul ! Așa urlă vîntul pe la noi !

ION : Haita !

BOGDANA : A pierit de mult !

ION : Eu o aud lătrînd !

BOGDANA : Ți se pare... Nimic nu s-aude. Nimic.

ION : Atunci, cine mă latră ? Cine mă cheamă ? Cine mă aleargă ? Nu auzi cum strigă moartea după mine : „Pe unde zăbovești ?” Fiece zăbavă e un păcat. O clipă numai m-am împiedicat din drumul meu, în preajma la, și am și întins mina după femeia fratelui meu. Cu ce sint eu mai bun decît a fost tata ? De ce mi s-ar cuveni o altă soartă ?

BOGDANA : Înainte de a fi femeia fratelui tău, ție ți-am fost juruită. Lui Samoilă, cu nimic nu-i sint datoare. Și iată : Dumnezeu m-a binecuvîntat.

ION (*inlemnit*) : Dumnezeu, zici ?... De unde știi tu că, ce păcat am săvîrșit noi aici, Dumnezeu l-a aurit în ceruri ? Ți-a șoptit vreun inger la ureche ? Ți-a destăinuit vreun tunet voia lui Dumnezeu ?

BOGDANA : Nu de urechi am nevoie, ca să aud. Bunăvestirea mi-a fost dată ca s-o simt. Aici (*Cu mina ocrotitoare pe pîntec*), în trupul meu, sint binecuvîntată.

ION : Doamne... Cînd s-a îngăduit asta ?

BOGDANA : Cine poate să știe cînd a-nume s-or fi îngăduit ciuma și dragostea ?

ION : Va să zică, păcatul va avea un chip și va purta un nume. (*Zimbește bolnav.*) Acum știu cînd ai să mă lași să plec... Căci să știi, femeie, nu un prunc porți tu, ci un crainic. Într-o zi, cînd îți va bate ceasul, crainicul ăsta va cere glas și tu va trebui să naști. Și chiar înainte să naști, se va cunoaște destul ca oamenii și frațele meu să te întrebe : „Cine este tatăl ?” Și pe nimeni n-ai să poți amăgi. Căci ce taină tot încerci tu să tăinuiești, pruncul acesta va destăinui tuturor. „Vreți să știți cine este tatăl meu ? E ucigașul tatălui lui.” Și, așa va fi : ca și cum fiul își va lua tatăl de mînă și-l va duce în fața gîdelui.

BOGDANA : Asta n-am să îngădui.

ION : Cum ai putea tu să-l împiedici ? (*Atent.*) Vrei să-l omori ?

BOGDANA : O, nu.

ION : În a cita lună ești ?

BOGDANA : În lunile mari.

ION : Atunci, femeie, iată, îți prorocesc : nici nu ți se va împlini sorocul, și pruncul tău mă va da în vileag. Că așa i-i dat lui : nenăscut încă fiind, să fie aidoma mie și, neștiutor încă de sine, să slujească duhul dreptății.

Actul al IV-lea

Conacul Leordenilor.

TOMȘA : Ce te frământă iară ?

SAMOILĂ (*turnându-și vin din ulcică*) :
N-ai băgat de seamă nimic ?

TOMȘA : Știu eu ? Ce trebuia să bag de seamă ?

SAMOILĂ : Bogdana...

TOMȘA : Ce-i cu Bogdana ?

SAMOILĂ : Cum ți se pare ? (*Incet.*) Nu calcă parcă mai greu ?

TOMȘA : Adică, cum ?

SAMOILĂ (*retras în sine*) : Să mă înșel eu?... Ieri a zăcut toată ziua pe laviță... Cîte boarfe pune pe ea, tot frig îi este... Și, azi-dimineață, nici că a mai ieșit din iatacul mamei. Înțelegi ?

TOMȘA : Ți-a spus ea ceva ?

SAMOILĂ : Nimic.

TOMȘA : Așa-s femeile... Tainele lor, numai ele și le știu.

SAMOILĂ : Așa este... Dar de ce să ascunzi ce dat este oricum să se afle ?

TOMȘA : Poate nu-i sigură, poate că nu-i este la îndemână a spune, ori poate...

SAMOILĂ : Ori, poate, ce ?

TOMȘA : Poate că nici n-a rămas grea.

SAMOILĂ : Poate. Dar, de va fi fiind grea, atunci pruncul acesta, ce neștiut crește în pintecele ei, al cui a fi ?

TOMȘA : Al cui să fie ?

(*Intră Bogdana.*)

BOGDANA (*neliniștită*) : V-a spus Zahai ceva?... Așa mi s-a spus : că pîrcălabul lui Vodă ne dă tircoale. Mă mir că încă nu s-a înfățișat. Știi cumva la ce va fi venit?... De ce tăceți și priviți hojma la mine ? (*Samoilă se ridică încet, posomorît, și-i dă ocol, privind-o cu ochi bănuitor.*) De ce mă pîndești ? Ce faci ?

SAMOILĂ : Mă uit. N-am voie să mă uit la femeia mea?... (*Către frate-su.*) De cunoscut, nu se prea cunoaște.

BOGDANA (*palidă*) : Ce să se cunoască ?

SAMOILĂ (*brusc, se repede de-i smulge fusta de pe ea, descoperind o altă fustă*) : Cîte fuste să smulge de pe tine, ca să aflu taina pîntecului tău ?

TOMȘA : Frate, ia seama... Las-o în pace !

SAMOILĂ (*întunecat*) : A cui e buruiana care a prins rădăcină în ogorul meu ?

BOGDANA : Mulțumește-te a-ți spune că nu-i a ta.

SAMOILĂ : Și cutezi tu să-mi spui asta ? Și nu te temi că te voi omorî ?

BOGDANA : Cît timp port pruncul în mine, nimeni — nici Vodă, nici gi-dele — nu se pot atinge de mine fără a cădea sub blestemul lui Dumnezeu. Vrei tu să-l înfrunți pe Dumnezeu ? Atunci, ai lepădat la timp sutana. Și uite colo după ușă : ai și topor la îndemână !

SAMOILĂ : Degeaba mă ispitești ! N-am să te omor. Oamenii ca mine, ce stau mereu, nehotăriți, la jumătatea drumului dintre Dumnezeu și dracu', de nimic nu-s buni ! Dar din casa mea să pleci !... De-ți trebuiește un petec de cer sub care să naști, du-te de cată-ți-l în pădure, pe unde fată lupoaicele, primăvara ! Și de-ți trebuiește un tată pentru pruncul tău, du-te de-l cată sub potcapul călugăresc unde l-ai aflat de prima dată.

BOGDANA : Așa am să fac.

TOMȘA : Frate... nu știi ce vorbești !

SAMOILĂ : Eu ? ! (*Intră Zahai.*) Iar mă împiedic de tine, moșnegărie ?

ZAHAI : Stăpine, nu de voia mea am venit. Ci iată, să la ușa ta însuși domnia-sa pîrcălabul lui Vodă, și cere învoire să te vadă.

SAMOILĂ (*cu ochi crunt, către Bogdana*) : Și tu, ce mai zăbovești ?

BOGDANA : Cît timp încă n-am plecat din casa ta, așa se cade : să-ți întîmpin oaspeții. (*Deschizînd larg ușa.*) Poftim, preacinstite pîrcălabe, și bun venit îți spun.

TOMȘA : Slujitorul lui Vodă este întotdeauna oaspete binevenit.

PÎRCĂLABUL (*intrînd*) : Bună să vă fie inima și domniilor-voastre.

SAMOILĂ : Așijderea, domniei-tale. (*Zahai iese.*) Însemnate trebuie să fie știrile, de te vei fi îndemnat să ni le aduci chiar domnia-ta.

PÎRCĂLABUL : Însemnate sau ba, eu așa vi le împărtășesc cum mi s-au dat. Și, mie așa mi s-a dat de știre, precum că cel surghiunit, fratele domniilor-voastre, s-ar fi întors în țară, într-ascuns, în ciuda opreliștilor domnești și a osîndei ce-l pîndește.

SAMOILĂ : Dar domnia-ta nu știi că fratele nostru a murit ?

PÎRCĂLABUL : De-a murit ori ba, n-am de unde ști. La îngropăciunea lui n-am stat. Ci eu atîta știu, cît mi s-a spus, cum că ar fi trecut hotarul cam cu cîteva luni în urmă, în preajma Paștilor, ascuns în harabalele unui negustor din Liov. Așa obliciră iscoadele

noastre, după spusele unuia și altuia cu care ar fi drumețit surghiunitul.

SAMOILĂ : Hotarele, precinstite pîrcă-labe, is cam departe, și vorbele semănate la răscruți rodesc numai buruieni cu patru frunze. De unde vom ști care frunză arată răsăritul ?

PÎRCĂLABUL : S-au arătat semne, cam la vremea ciumei, că surghiunitul s-ar fi pornit către meleagurile noastre.

SAMOILĂ : De va fi pornit el într-aici, oare n-ar fi fost vreme să ajungă ? Și dacă n-a ajuns, n-o fi semn că nici măcar n-a pornit ? Și, chiar de va fi pornit, oare va fi fiind el așa de prost să calce locuri pîndite de iscoadele și de pîndarii domniei-tale ?

PÎRCĂLABUL : Prost, n-are el cum fi ! Dar așa i-i dat omului, că ori pe unde și oricît de departe l-ar purta împrejurările și soarta cea potrivnică, tot la locul lui de baștină să tragă, și tot între-ai lui, cu credința că pe unde cunoaște el locurile mai cu de-amă-nuntul, pe acolo se poate el ascunde mai bine, și pe unde i-s neamurile, de acolo își poate el aștepta ajutorul. Așa că n-ar fi de mirare, nici el dacă s-ar arăta pe aici, nici noi de l-am prinde.

BOGDANA : Așa este. Dar, oare, crezi domnia-ta că de știm noi acest vicleșug al singelui, nu-l știe și el ?

PÎRCĂLABUL : Ba, de știut, l-o fi știind și el, ca toată lumea. Dar, dacă-l trage așa !

SAMOILĂ : Care ată ?

PÎRCĂLABUL : Ei, o ată tare, în așa chip impletită că doar s-o tai cu cuțitul, altminteri, de rupt, nu cred să se rupă.

SAMOILĂ : Are, socot, prea multă min-te — dacă o fi trăind cu adevărat —, ca să pășească ca vita, încotro o trage lațul.

PÎRCĂLABUL : Așa-i, prost nu este ! Dar uite că mintea, săturîndu-se să tot mîne inima, și pe mai întîmplă citeodată ca și inima să mîne mintea. Și atunci s-a mîntuit și cu viclenia, și cu norocul !

SAMOILĂ : Dar, la urma urmei, stau și eu, ca un prost ce sînt, și mă întreb : de ce oare vei fi venit domnia-ta să ne spui ?

PÎRCĂLABUL : Ca să vă fie de luare-amine, dacă cumva uitarăți, că fratele acesta al domniilor-voastre, osîndit este la pierderea capului...

SAMOILĂ (blînd) : Ci crezi că uitarăm ?

PÎRCĂLABUL : Și că oricine l-ar adăposti, primejduit este el însuși să-și piardă capul.

SAMOILĂ : De crede domnia-ta că el se află în casa asta, slobod este să-l caute. Dar, și de-ar fi să-mi ceară fra-

tele meu adăpost, crede domnia-ta că i-aș închide ușa în nas, și m-aș învoi la vînzare de frate ?

PÎRCĂLABUL : Nu, ferească Dumnezeu, cum așa crede ?

BOGDANA (cu un zimbet crunt) : Cu toate acestea, domnia-ta tocmai așa gîndește. Că, vorba aceea : nu se știe niciodată ! Oare nu povestește și Sfînta Scriptură precum s-a întîmplat cu Iosif, de l-au vîndut frații lui în Egipt ?

PÎRCĂLABUL : Ageră-i mintea jupînel-selor Leordeanu. Eu nu m-am gîndit așa repede.

SAMOILĂ : Iartă, și domnia-ta, de vorbă proastă. Dar adevărul, acesta este : că fratele nostru, Ion, de mult s-a săvîrșit prin țară streină, și cel pe care iscoadele îl socotesc a fi fratele nostru n-a fi decît cine știe ce pomanagiu, cum se pribegesc atîția pe aici, ori cine știe ce călugăraș care doar aduce cu el, dar el n-are cum fi. Încît nici nu m-aș mira dacă, purtîndu-ți hăi-tașii pe-aiurea, vei afla cîți alde Ion îți pofteste inima. Nu-i așa, femeie ?

BOGDANA (palidă) : Numai de nu ț-ar fi căutarea de-a surda, cinstite pîrcă-labe, că la vremea cînd iarna e încă prea departe a se închina primăverii, nu prea văd cum ar crește în pădure, sub omăt, cele ciuperci călugărești cu care cearcă a te ademeni omul acesta al meu.

TOMȘA (neliniștit, privind de la Bogdana la Samoilă) : Fratele meu glumește, și cumnată-mea îi ține hangul.

PÎRCĂLABUL (cu un zimbet mutat de pe unul pe altul) : Tocmai așa fel de oameni îmi plac : glumeți ! Și, dacă tot am prăpădit vremea pe aici, măcar fie-mi îngăduit să-mi scot paguba la vîntoare de vulpi. Apoi, rămîneți cu bine, și Dumnezeu să vă aibă-n pază. (*Iese, și Tomșa după el.*)

SAMOILĂ (cître Bogdana) : De ce-ai rămas stană de piatră ?

BOGDANA : Mă întreb și eu : la ce-l vei fi trimis în pădure să caute ziua de ieri ?

SAMOILĂ : Ziua de ieri, sau vulpea aceea cu potcap călugăresc ? Vorbește !

TOMȘA (reîntrînd) : Pentru Dumnezeu, nu răcni, că sparii lumea.

SAMOILĂ : Te uită la ea... O vezi citu-l de neagră la față ?

TOMȘA : Ia seama !

BOGDANA (disprețuitoare) : Popă fără har ce mi-ai rămas ! De asta ț-i s-a luat și harul, căci ochi ai și nu vezi, și nici urechile nu-ți lipsesc, dar nimic nu auzi.

SAMOILĂ (cu ochii închiși) : Doamne, dă-mi putere să rabd. (*Deschizînd ochii.*) Și ce trebuie să văz și nu văz ?

(Tăcere mare.)

BOGDANA (crudă): Te-ai gândit vreodată că poate pircălabul a spus adevărul ?

SAMOILĂ (gîuit, cu o privire către frate-su): Adevărat să fie ? Știi tu ceva și nu-mi spui ?

TOMȘA : Nimic nu știu. Abia-abia bănuie. Și nu-mi vine a crede.

SAMOILĂ (cu un deget către pintecul Bogdanei): Vrei să spui că pruncul acela...

BOGDANA (neîndurătoare): Al lui este. SAMOILĂ : Și călugărul acela...

BOGDANA : El este... Ion !

SAMOILĂ : Am auzit eu bine ? Mîna asta s-a ridicat împotriva femeii ce i-a fost juruită și a pruncului său ? Cu mîna asta am vîndut eu un frate?... Îmi putești spune ce i se cade unei asemenea netrebnice mîni ?

TOMȘA (făcîndu-și cruce): Doamne fereste !

SAMOILĂ : Să vă spun eu : mădularul putezît, desparte-l de la trupul tău, și aruncă-l de la tine !

BOGDANA : Acu' vîd de ce ești bun : de măscărici, doară ! Că numai gura-i de tine !

SAMOILĂ : Crezi că am știut de Ion și că i-am dorit moartea ?

BOGDANA : N-ar fi întiași dată că dai moartea cu mîna altuia. Că mîna ta, se vede, îți este prea scumpă, s-o murdărești în singele fratelui tău.

SAMOILĂ : Femeie... (Stăpînindu-se.) Dar, de mi-aș tăia mîna asta, m-ai crede ? M-ai crede că n-am știut nimic și că n-am uneltit cu deplină știință ?

BOGDANA : Să nu încerci să mă zdrunici cu făgăduieli pe care nu le poți ține !

SAMOILĂ (ia toporul de după ușă, se întoarce și-și pune mîna stîngă, rășchirată, în mijlocul mesei, la vedere) : O vezi ?

TOMȘA : Frate, nu te lăsa ispitit.

SAMOILĂ (către Bogdana) : Sau vrei astălaltă mîna !?... Nu-ți fie milă de mine ! Stînga de-o tai, rămîn ciung ; dreapta de-o tai, rămîn schilod... Dar, de-mi vrei dreapta, dreapta ți-o voi jertfi : că e mai apucătoare ! (Pune dreapta.) Atunci, privește... Te uiți ?

BOGDANA (privindu-l pîntă) : Aștept. (Samoilă înalță toporul cu stînga și izbește. Dar mîna dreaptă s-a retras instinctiv și toporul s-a înfipt în mijlocul mesei.) Mișelule ! (Se întoarce și iese.)

TOMȘA (făcîndu-și cruce) : Slavă Domnului ! Mîna ți-a fost mai înțeleaptă decît toporul. (Smulge toporul din tăbăla mesei, și-l pune la locul lui.)

Dacă vrei să mori, nu-i musai să mori schilod. (Iese.)

SAMOILĂ (prăbușit la masă, în genunchi, cu capul în pumni, cu spatele la ușă) : Doamne, de ce m-ai blestemat ? De ce mi-ai împovărat sufletul?... Și încă n-am murit. Ai încă destul timp să mă lovești. Ci numai atît te întreb : dincotro vine izbitura ta ? Și cu mîna cui mă vei lovi ? (Ușa se deschide încet și intră Ion, în rasă călugărească ; în picioare, își privește mut fratele îngenuncheat la muchia mesei.)

SAMOILĂ (se întoarce brusc) : Cine ești tu ?

ION (scofîndu-și potcapul, cu un zimbet) : Așa de greu îți este să mă cunoști ?

SAMOILĂ (se ridică greoi) : Ion...

ION : Vezi că știi ?

SAMOILĂ (realizează deodată toată neșfîrșita lui greșală) : Doamne, ce-am făcut ?

ION (îngenunchind) : Iartă-mă, frate, că m-am descoperit așa tîrziu. Ciurma și păcatul m-au ținut departe de inima ta. Dar am zăbovit destul... A venit timpul judecării și n-am vrut, înainte de a mă înfățișa lui Vodă, în Cetatea de Scaun, să trec pe sub ochii tăi, fără a-ți cere iertare.

SAMOILĂ : Frate, nu sînt vrednic nici de a da iertare, nici de a primi.

ION : Te știu de cînd mă învățai buchiile... Nu te pot crede nici nevrednic, nici hain.

SAMOILĂ : Taci ! Nici nu știi cît de mișel pot să fiu. Ți-am furat femeia juruită...

ION : N-aveai de unde să știi că trăiesc.

SAMOILĂ : Și am trimis-o să nască printre lupi...

ION : Pentru ca să fugi după ea și s-o aduci sub ocrotirea ta.

SAMOILĂ : Și împotriva-ți am îndemnat hăitașii pircălabului...

ION : N-aveai de unde să știi împotriva cui li asmuți.

SAMOILĂ : Și, ticălos ce sînt : n-am știut că pruncul este al tău, nici că cel călugăr pe care l-a îngrijit ea ești tu.

ION : Vina nu-i a ta. A mea este, în întregime. Căci mort se cuvenea de mult să fiu, și nu m-am înduplecat la vreme. Și, iată, am zăbovit destul ca să iau o femeie ce nu mai este a mea, să necinlesc un frate bun, și să pun în cumpănă viața unui prunc. (Dă să iasă.)

SAMOILĂ : Stai ! Stai ! Unde fugi ? Mai stai...

ION : N-am timp. În viața mea s-a făcut tîrziu. (Iese.)

SAMOILĂ : Iată-mă-s singur... Acum, ce mă fac ?

(Intră, cu băgare de seamă, Zahai.)

ZAHEI (*se apropie, se uită în jur, de parcă s-ar păzi de careva, șoptește*): Știi... naște! (Tăcere.) Cam devremior! Dar așa se întâmplă: din scîrbă, ori din căzătură, ori din cine știe ce zdruncinătură, femeia naște înainte de soroc. Va fi o naștere cu primejdie...

Cineva va să moară. Numai, Dumnezeu încă nu s-a hotărît: femeia, ori pruncul? (*Iși privește îngindurat stăpinul și iese cu băgare de seamă, așa cum a intrat.*)

SAMOILA (*se ridică, își ia toporul de la locul lui, de după ușă, revine, își poartă trivește mina dreaptă pe masă și înalță toporul*): Doamne, facă-se voia Ta!

Actul al V-lea

Judecata domnească. Jițul Domnului; divanul boierilor; și la mijloc, umilit, într-un genunchi, Ion Leordeanu.

DOMNUL: Precinstiți boieri, pricina omului acestuia, ce îngenuncheat se află în fața judecării noastre, este de mult știută, și osînda noastră este de șapte ani dată. Sfătuiți-mă, dară: să întărim osînda cea veche, ori să judecăm pricina de la început?

PRIMUL BOIER: Cu voia Măriei-tale și a domniilor-voastre, boieri, îngăduiți-mi a spune doar atât... După legea și datinile noastre, numai de o singură osîndă este vrednic ucigașul de tată: să moară. A-l trimite grabnic sub pământ, către sălașul morții, asta este singura noastră îndatorire.

AL DOILEA BOIER: Drept să vă spun, Măria-ta, și vouă prea cinstite fețe, mai n-aș crede că asta e singura noastră îndatorire. Că, luați aminte și domniile-voastre... Iată un om care vine, șapte ani după omorul cu pricina, și ne spune: osîndiți-mă! Și, dacă lui i-au trebuit șapte ani ca să se judece el înde el și să se înduplece a veni câtră moarte, oare nouă ne este îndeajuns numai o clipă pentru a spune: „Bun de moarte este“? Ci nu uitați: cînd l-am osîndit întîiași dată, nu era de față. Și, acum, este.

PRIMUL BOIER: Atunci și acu', fapta lui aceeași rămîne.

AL DOILEA BOIER: Dar îi cunoaștem noi toate rădăcinile și toate urmările? Ci eu, socotind că nu poate fi bine judecat decît ce este bine cunoscut, stau și vă întreb: asta oare să ne fie toată osteneala, să întărim o osîndă veche de șapte ani?

DOMNUL (*îngindurat*): Socot, boieri, că omul acesta, venind el după șapte ani de la săvîrșirea faptei ca să-și ieie moartea, își va fi avînd, de bună seamă, temeuriile lui, și poate că nu ne-ar fi de prisos, cum nu ne este niciodată, de a mai ciștiga în înțelepciune acolo unde am păcătuit prin neștiință. (*Către Ion.*) Ci eu te întreb: ai tu ceva să ne spui?

ION (*ridicîndu-se*): Măria-ta, te-am ascultat cu mare luare-aminte, și pe domniile-voastre, precinstiții mei judecători, așijderea v-am ascultat, și iată m-a pălit o bănuială: nu care cumva, mi-am zis eu, oamenii aceștia par mai aplecați să mă ierte decît să mă osîndească? Și m-am speriat foarte! Dar îndată mi-am adus aminte că s-a cerut Măriei-tale și moartea mea. Și spaima mi s-a mai ogoit cîte oleacă. Dar nu îndeajuns ca să mă liniștesc de-a binelea. Căci și chiar de m-ați trimite gidelui, încă n-aș fi îndeajuns de mulțămît, cîtă vreme v-ar rămîne nedesluite, sub puterea întunericului, temeuriile în puterea cărora îmi cer osînda și moartea. Ci de-ar vrea careva dintre domniile-voastre, precinstiții judecători și înalți înfățișători ai Dreptății, să mă cerce cu întrebări, eu mă țin, cîtu-s de nevolnic, să nu las nici o întrebare fără de răspuns.

DOMNUL: Aveți ceva de întrebare?

AL DOILEA BOIER: De mi-ar îngădui Măria-ta și domniile-voastre, cu toții, mai că m-aș încumeta a cere toate răspunsurile primejdute a rămîne sub tăcere.

DOMNUL: Îngăduit ești.

AL DOILEA BOIER (*către Ion*): Răspunde, ca să aflăm... Te socoți vinovat?

ION: Vinovat.

AL DOILEA BOIER: De ce? Oare ucigașul mamei tale și săvîrșitorul atîtor fărădelegi nu trebuia să fie pedepsit?

ION: Trebuia.

AL DOILEA BOIER: Și nu i se cuvenea oare să-și ispășească omorul în moarte?

ION: I se cuvenea.

AL DOILEA BOIER: Și, de era drept să piară, poate fi nedrept cel care i-a dat moartea?

ION: Poate.

AL DOILEA BOIER : Cum, e cu puțință oare ca aceeași faptă să fie, totodată, și dreaptă și nedreaptă ?

ION : E cu puțință... Căci aceeași faptă care pe el îl pedepsea, pe mine mă făcea un ucigaș de tată. Și, să-ți omori părintele, ăsta este un păcat cumplit pretutindeni unde cerul a dat o lege pământului.

PRIMUL BOIER : Bine spus.

AL DOILEA BOIER : Ai fi putut face altfel și n-ai făcut ?

ION : Aș fi putut. Aș fi putut să las omorul să domnească, și fărădelegea să hălăduiască nestingherită... De ce să-mi pese mie, când însuși Dumnezeu zăbovește să pedepsească ?

MITROPOLITUL : Cutezi tu să-l judeci pe Dumnezeu ? Bagă de seamă, Măria-ta, omul acesta îl hulește pe Domnul-Dumnezeul nostru. Și, când pomenește de nepăsarea altora, de bună-seamă la Măria-ta i-i gândul ! (Către Ion.) Ci asta vrei tu, să-ți ușurezi capul de osindă ?

ION : Departe de mine gândul a huli pe Dumnezeu, ori a apăsa asupra altora. Eu numai atât vroiam a spune : fără-delegile tatălui meu au fost mulțime ! Și, iată : mi-a păsat ! Am ridicat sabia și am lovit ! Și ce lovitură a făcut din tatăl meu un leș, pe mine m-a făcut un ucigaș. Dar mi-era mie îngăduit a o face ? Sînt eu Dumnezeu ? Sînt eu Vodă ?

AL DOILEA BOIER : Dar de unde știi tu că nu te-a ales Dumnezeu însuși, să fii purtătorul dreptății lui ?

ION : Și eu m-am semețit o clipă a crede. Dar îndată m-au umilit gândul : cine sînt eu, ca să fiu dumnezeiescul purtător al Dreptății ? Și, de are Dumnezeu nevoie de sabie, asta va face, s-o pună în mîna unuia fiu ?

AL DOILEA BOIER : Cine altcineva ar fi putut să lovească mai cu îndreptățire decît tine ?

ION : Gidele. Căci numai gidele omoară întru dreptate și fără să ia asupra-și nici o vină.

DOMNUL : Și, gidele de ce n-a lovit ?... S-au plîns oamenii la Scaunul Domniei ?

ION : Au plîns.

DOMNUL : Dar nu știa Vodă cine este și ce fărădelegi săvîrșește boier Leordeanu ?

ION : Știa.

DOMNUL : Și, cu toate acestea, a zăbovit de-au lungit zilele păcătoșului și au îngăduit sporirea păcatelor lui. Și Armașul nu l-au înșăfat, și judecata nu s-a făcut, și gidele nu i-au luat capul. Au nu trebuia să facă cineva, ce nimeni nu voia a face ?

PRIMUL BOIER : Măria-ta, nu se cade să te învinovățești în fața unui ucigaș.

DOMNUL : Taci !... Să ne spună el : nu era o datorie, a lovi răul acela pe care nimeni nu vroia a-l lovi ?

ION : Era.

AL DOILEA BOIER : Și ai știut asta dintru început, că iei asupra ta și truda și păcatul ?

ION : Am știut. Am știut asta încă de atunci, din clipa cînd am ridicat sabia, ba chiar din clipa cînd m-am întors să lovesc. Că nu din goana gîndului am hotărît, ci din adîncă chibzuială. Trei ani mi-au premers fapta. Și, pe tot drumul întoarcerii, îmi spuneam : „Poate e mort, poate l-a ajuns pedepșa“. Și, în sineea mea, mă rugam : „Doamne, ia de la mine paharul acesta“. Și nu mi-a fost luat.

AL DOILEA BOIER : Și toată povara faptei, și toate urmările ei, pe umerii tăi au apăsat.

ION : Numai, nu știam, la vremea aceea, de toate urmările. Am fugit de la locul faptei, ca orice nemernic ucigaș minat de duhul vieții. Ba chiar și surghiunul l-am primit fără murmur. Căci așa credeam atunci : că cea mai grea ispașă este să porți cu tine, de-a pururi și pretutindeni, chinul de a fi un ucigaș de tată.

AL DOILEA BOIER : Și nu este acesta chinul cel mai mare ?

ION : Nu. A trebuit să mai treacă timp ca să pricep că nu fuga mă va scuti de urmarea cea mai grea dintre toate urmările, ci întoarcerea.

AL DOILEA BOIER : Cu cît mai grea dintre toate urmările putea să fie aceea care să te hotărăscă să te întorci întru întîmpinarea morții ?

ION : Cu atît mai grea cu cît, mai mult decît cu moartea, mă amenința o vină încă și mai mare decît aceea agonisită pe leșul tatii.

AL DOILEA BOIER : Tu vrei să ne înfricoșezi ? Ce fel de vină poate să fie asta ? Și sînt oare pe lume vinovății atît de grele ?

ION : Sînt. Să înteești omorul, să-l îndreptățești și să-l îngădui... asta e vina cea mai mare. Oricine, după mine, de m-aș fi tras de sub osindă, putea să facă asemeni mie și să spună în fața lui Dumnezeu și a Domniei : „S-a mai întîmplat o dată ! A mai fost unul care a făcut-o !“ Și cite minți slabe nu sînt pe lumea asta gata să creadă că Dumnezeu însuși le-a pus sabia în mînă, ori că zăbava Domniei îi îndreptățește la omor ?... Să fiu, prin veac, strămoșul unui neam de ucigași, asemenea vină nu vroiam să iau asupra-mi. Trebuia să mă întorc și să-mi iau partea mea de osindă.

AL DOILEA BOIER : Chiar dacă osinda asta trebuia să fie moartea ?

ION : Chiar dacă !

AL DOILEA BOIER : Puteai să-ți iei zilele singur. Măcar ți-ai fi cruțat atingerea unui gîde !

ION : Oare neștiința vă orbește într-atît, ori mila ? Oare n-am fugit destul, toată viața ? N-am fugit eu de lingă trupul mort al mamei mele ? N-am fugit eu de lingă leșul tatii ? Și acum să fug iară ?... Căci ce altceva ar fi fost decît o fugă, de mi-aș fi pus lațul de gît și aș fi împiedicat încă o dată județul care să mă judece în fața întregii lumi ? Singur de mi-aș da moartea, atît s-ar spune : „Un mișel a fost !” Și nimeni n-ar ști ce fel de uci-gaș atîrnă în laț, nici ce omor s-a pedepsit. Și moartea mea ar fi degeaba ; și ea într-atît ar semăna a fără-delege, că nimănuia nu i-ar fi de învățătură. Acu' pricepeți, domniile-voastre, de ce nu mi se cade orice fel de moarte ? Iată și de ce, nici pe domniile-voastre nu vreau să le lipsesc de îndatorirea de a mă osîndi, nici gîdelui nu vreau pîinea de la gură să i-o ieu.

AL DOILEA BOIER : Și dacă te omora ciuma ?

ION : Ar fi pierdut Dreptatea un prilej. Și orice om de bine s-ar fi convenit să plîngă un asemenea prilej pierdut în paguba Dreptății. Dar ciuma nu m-a omorît. Și ades îmi vine a crede că Dumnezeu de aceea m-a și cruțat, pentru ca Dreptatea să-și urmeze drumul în lume.

DOMNUL : Atît de sigur ești că vom întări osînda ?

ION : Dar cum altfel s-ar putea întîmpla ? De este adevărat că l-am omorît pe tata ca să fac dreptate, atunci aceeași dreptate, ce plîngînd vine acum la scaunul vostru, cere cu tărie ca eu să mor. De n-aș muri, n-ar fi dreptatea întregă. Și, înjumătățită fiind, mai este oare dreptatea, dreptate ? Moartea mea trebuie să întregască moartea tatii, și cine mă lipsește de moartea mea face din moartea tatii o întîmplare fără noimă, din dreptatea mea, o faptă fără temeii, și din mine însumi, un tilhar de drumul mare. Cine este oare îndreptățit să-mi înjumătățească dreptatea ?

AL DOILEA BOIER : De aceea vei fi zăbovit atîția ani prin străinătate, ca să agonisești un gînd atît de negru ?

ION : Adevărat, am zăbovit. Căci vicleanul duh al vieții, așa încerca : să-mi puie mereu stavil pe drumul întoarcerii. Și mă trimitea de colo-colo, cu tot felul de întrebări zăbavnice. Și, Doamne, pe unde nu mi-au călcat piciorul, și pe cine n-am întregat eu ? Am fost grămătic la curtea craiului

leşesc, și ucenic la vracii și cărturari ; am învățat a citi stelele în ceruri și Sfînta Scriptură pe lătinie ; am stat la sfat cu precavioși arhimandriți, la Sfîntul Munte Athos, și cu fel de fel de înalte fețe papistăsești, în cetatea Sfîntului Petrea ; ba nu mi-au lipsit, la sfatul meu cu cerul și pămîntul, nici învățați jidovi, din cinul celorla ce-au stat de începutură Sfîntei noastre Scripturi. Și tuturora le-am pus întrebarea mea : vinovat sînt, sau ba ? Așa s-a făcut că, înainte de a mă judeca domniile-voastre, m-au judecat ei. Și toți m-au aflat vinovat. Numai osînda nu mi-au putut-o da... „Nu-i nimic — am spus eu. Măcar atîta lucru pot să fac și eu pentru Dreptate, să mă duc să-mi iau pedeapsa de acolo de unde mă așteaptă”... Și, iată, a venit timpul : voi să-mi dați osînda și eu s-o îndur. (*Tăcere mare.*)

PRIMUL BOIER : Măria-ta... omul acesta, grăbit este să moară, și noi nu avem nici o pricină a-l întîrzia. Dar dacă, pentru ca să încline talgerul morții, vă este de trebuință un cuvînt mai mult la toate cîte au spus împrecinatul însuși ca să-și ceară moartea, îngăduiți-mi a vă aminti că, în âst rîstimp cît s-a lăcomit a trăi, s-au săvîrșit destule rele la obîrșia căroră se află omul acesta. Căci, să nu uitați : a necinstit casa fratelui său ; femeia a pierit la nașterea înainte de soroc a unui prunc zămislit în păcat ; iar dintre frați, unul, lehamisit de atîta vrajbă și blestem, s-a schilodit, pedepsindu-și mîna, iar altul s-a spînzurat și s-a săvîrșit întru Domnul. (*Către Ion.*) Adevăratu-i ?

ION : Adevărat. Vicleanul duh al vieții, ce de atîtea ori, neînduplecat, m-a trimis cu întrebări prin lume, mi-a scos în cale și ciuma, și femeia. Și așa mi-a fost blestemul, că, pentru a ajunge aici, nu m-am putut mîntui de sub puterea ciumei decît cu dragostea femeii, și de sub puterea dragostei, decît cu moartea ei. În urma mea, zăbava a înnodat răul de rău, și iată-mă îndatorat cu mai mult decît pot eu plăti. Căci de mi-ar sta în putință să plătesc toate relele, la obîrșia căroră m-am aflat cu voia sau fără de voia mea, s-ar conveni să sufăr moartea nu o dată, ci tot de atîtea ori cîte rele s-au săvîrșit. Dar așa a lăsat Dumnezeu, că oricîte păcate ar săvîrși omul, mai mult de o viață nu-i poți lua. Sărac în zile, nu-i pot înapoia Domnului decît singura viața ce mi-a dat. Luați-mi-o ! Și, dreptatea va să fie împlinită ! Căci dacă e adevărat că dreptatea nu poate întotdeauna îndrepta tot răul săvîrșit, măcar

atita lucru poate să facă : să stea stavilă răului ce va să vină.

DOMNUL (*ingindurat*) : Ciudat... Căutați obirșia tuturor releur și nu dați acolo decît peste omul ăsta. Dar eu... Eu unde am fost cînd s-au săvîrșit fără-delegile Leordeanului celuia bătrîn ? O judecată întîrziată a prăsit un omor, și-acum sintem chemați să judecăm omorul. Ci eu n-am nici o vină ?

MITROPOLITUL : Nu-ți face vină, Măria-ta. Că numai lui Dummnezeu i-i dat să fie pretutindeni deodată, și cu aceeași putere. De-ai lipsit de unde s-au fost săvîrșit fără-delegile, asta s-a întîmplat pentru că vei fi avut pe-aiurea alte griji, și alte îndatoriri, poate chiar alte fără-delegi de judecat și de osîndit.

DOMNUL : Nu căuta, Înalt Prea-sfinția-ta, să-mi faci vina mai ușoară, ca să mă ușurezi în fața preacinstiților judecători și a cugetului meu cel frămîntat. Cînd un asemenea preainvățat supus al nostru, cu atîta îndîrjire și cu atîta risipă de înțelepciune, cearcă a sluji Legea, încît și moartea își cere ca să întregească o Dreptate atît de des știrbită, pot eu oare să fiu mai prejos, și să zic că de aceea lipsesc a face dreptate, pentru că n-o pot face pretutindeni, deodată, și cu aceeași putere ? Nu, nu-mi este îngăduit a-mi îndreptăți și îngădui o slăbiciune, numai pentru că este prea omenească. De nu pot fi pretutindeni și deodată, atunci nu mi se cade a fi nici în capul Moldovei.

MITROPOLITUL : Doamne, ce spui ?

DOMNUL (*mereu ingindurat*) : Adevărat, zece degete nu-mi ajung să apuc orice ucigaș, și două brațe nu mi-s destul să pedepsesc orice fără-delege. Dar de mi-aș spori puterea cu brațul tuturor, și ochiul, cu vederea întregii țări... N-aș fi oare atuncea pretutindeni și deodată în toată țara Moldovei ? Dar, pînă atunci ? (*Cu obrazul în palme.*) Doamne, de ce nu mi-i îngăduit a ierta ?

ION : Orîcît de mare ești, Măria-ta, nu poți orice. Nici Legea, nici Moldova nu ți-ar îngădui asemenea iertare, care ar îndreptăți omorul. De ce să-mi iei o moarte care pe mine m-ar lipsi de o ispașă, și Moldovei i-ar lăsa neîntregită o Dreptate atît de mult rîvnită și, de atîtea ori, atît de scump plătită ?

DOMNUL (*se ridică, bate din palme. Intră pîrcălabul, urmat de o țarancă cu un prunc înfășat, în brațe ; în fața Domnului, femeia ingenunchează*) : Desfașă-l ! (*Femeia desfașă pruncul.*) Înfașă-l ! (*Femeia i-l înfașă în palme. Către Ion.*) Iată... acesta este pruncul tău. Un prunc de parte bărbătească. Și viu este, și întreg. Născut

înainte de vreme, i s-a hărăzit destulă putere să trăiască. Numai un tată îl lipsește. Ci trebuie, te întreb, să sporesc numărul orfanilor în lume ?

ION (*neliniștit*) : Un tată în cer și un paznic în Scaunul Moldovei e destul. De-i este dat să trăiască, va trăi și fără de mine.

DOMNUL : Ți-e mai dragă dreptatea întregii lumi decît pruncul născut din singele și din osul tău ?

ION : Doamne, destul ispititu-m-a Cerul și trimisu-mi-a în cale îngeri de tot cinul, cu care a trebuit să mă lupt de dimineață pînă seară, și de cu seară pînă dimineață. Am înfrînt ciurma și am biruit dragostea. Vrei acum să mă învingi cu puterea unui prunc ? Ce fel de inger este acesta ce, înfașindu-mi-se, îmi usucă toate puterile ?

DOMNUL : Boieri... ce trebuie să fac ?

MITROPOLITUL : Măria-ta... să aducem judecata în fața lui Dumnezeu. Să ducem osînditul la butuc și pruncul să-l înfașăm norodului... De nu se va afla nici măcar un singur om care să se îndure a lua acest prunc zămislit în blestem și păcat, atunci și noi îl vom osîndi pe omul acesta să trăiască pentru pruncul lui. Dar, de se va afla careva să-l ieie, atunci slobod va fi și omul acesta să moară întru dreptate.

DOMNUL : Așa să fie !

(*Ușile mari, din fund, se deschid, și din spatele lor s-arată mulțimea.*)

MITROPOLITUL : (*ia pruncul din mîinile Domnului și, ridicîndu-l pe palme, îl înfașează norodului*) : Oameni buni...acesta este pruncul ucigașului de tată. Zămislit a fost în păcat, și născut a fost înainte de soroc. Se află printre voi, bărbat ori femeie, care să ia pruncul la sine și să-l crească întru frica Legii, și să-l păzească întru slava Moldovei ?

(*Mișcare de recul. Tăcere mare. Pînă ce, într-un tîrziu, își face loc un om. E Samoilă. Frații se privesc îndelung.*)

SAMOILĂ (*întinzînd brațul stîng*) : Al meu să fie pruncul ! Și, întru frica lui Dumnezeu l-oi crește, și întru slava Moldovei l-oi păzi.

MITROPOLITUL : Dumnezeu a judecat și pe gura norodului a vorbit. Cîtă vreme vor mai fi copiii îndrăgiți în Țara Moldovei, nici Dreptatea nu va sta deoparte. (*Lui Samoilă.*) Tu, ia pruncul. (*Lui Ion.*) Și tu, gâtește-te de moarte. Căci moartea pășeste după tine.

ION : Și Dreptatea pășeste înaintea mea.

DOMNUL : Unde judecă Dumnezeu, se supune și Domnul Moldovei.

15 aprilie 1981